

'Moord! Redt de jonge negers van Scottsboro'

De Nederlandse campagne voor de Scottsboro-jongens

Masterscriptie Roel op 't Ende

Studentnummer 0831778
Master Political Cultures and National Identities
Faculteit Geschiedenis

Eerste lezer: Dhr. Dr. D. Bos
Tweede lezer: Dhr. Dr. B. van der Boom

Inleverdatum: 28 juli 2015
Afstudeerdatum: 25 augustus 2015

Universiteit
Leiden

‘Moord! Redt de jonge negers van Scottsboro’

De Nederlandse campagne voor de Scottsboro-jongens

Roel op ‘t Ende

Studentnummer 0831778

Master These: Political Culture and National
Identities Juli 2015

Begeleider: dhr. Dr. D. Bos

Tweede lezer: dhr. Dr. B. van der Boom

Universiteit Leiden, Instituut voor Geschiedenis

Omslagafbeelding: brochure ‘Moord: redt de jonge negers van Scottsboro’ (Amsterdam 1932).

Inhoudsopgave

Inleiding	- 4 -
Hoofdstuk 1 – Van Scottsboro tot Amsterdam	- 9 -
Rechtszaak na rechtszaak	- 9 -
Van nationale tot internationale campagne	- 15 -
Hoofdstuk 2 - Ada Wright komt naar Nederland	- 19 -
De Internationale Rode Hulp-Holland.....	- 19 -
Het Scottsboro-comité.....	- 21 -
Wright in Amsterdam en Rotterdam	- 25 -
Het VARA-incident.....	- 29 -
Hoofdstuk 3 – De beeldvorming van de campagne	- 32 -
Een ‘keten van moorden’ tegen de arbeidersklasse.....	- 32 -
Het antikolonialisme en antiracisme van Anton de Kom.....	- 35 -
Gruwelijke taferelen	- 43 -
Seksualiteit	- 45 -
Het democratische Amerika	- 48 -
Hoofdstuk 4 – De nasleep	- 52 -
Opkomend fascisme	- 52 -
‘De twintig verbrande negers van Scottsboro’	- 56 -
Concentratiekampen achter het IJzeren Gordijn	- 57 -
Conclusie	- 59 -
Illustratieverantwoording	- 61 -
Bronnen	- 62 -

Inleiding

Het was 25 maart 1931. In een trein van Chattanooga naar Memphis; steden die in het door de Grote Depressie geteisterde diepe Zuiden van Amerika lagen; kreeg een groep blanke tieners ruzie met een groep zwarte leeftijdsgenoten. Er brak een gevecht uit, waarin de blanke jongens het onderspit delfden en de trein uit werden gegooid. Ze meldden zich bij de plaatselijke stationschef en verklaarden te zijn aangevallen. De trein was verder gereden, maar een telefoontje naar de plaatselijke sheriff zorgde er al snel voor dat het noodlottige voertuig bij de volgende halte werd aangehouden. Bij het doorzoeken van de trein werden negen Afro-Amerikaanse jongens tussen de dertien en twintig jaar oud gearresteerd en meegenomen naar de Jackson County gevangenis in Scottsboro. Twee blanke vrouwen, die op zoek naar werk ook in de trein zaten, verklaarden vervolgens door de negen jongens te zijn verkracht. Op 9 april 1931, na een rechtszaak van slechts vier dagen en voor een jury die alleen uit blanken bestond, werden acht van de beschuldigen tot de elektrische stoel veroordeeld.¹

Er kwam uiteindelijk hulp uit een wel heel onverwachte hoek: de communistische partij van Amerika (CPUSA) bood zich geheel vrijwillig aan. Het Scottsboro-proces vond plaats in een periode waarin de CPUSA de emancipatie van zwarten hoog op de agenda had staan. Het Zesde Wereldcongres van de Komintern, de internationale arbeidersorganisatie onder leiding van de Sovjet-Unie (SU), dat in de zomer van 1928 plaatsvond, had een resolutie aangenomen waarin Afro-Amerikanen in het Zuiden van de VS de status van onderdrukte natie hadden gekregen. en waarin hun recht op zelfbeschikking erkend was.² De CPSUA greep het Scottsboro-proces dan ook enthousiast aan als een symbool van deze onderdrukking. Haar rechtskundige arm, de International Labor Defense (ILD), zorgde voor juridische ondersteuning en zette een gigantische nationale en internationale campagne op gang. Er sloeg een golf van protest over de wereld. De ILD spoorde in maart 1932 Ada Wright, de moeder van de twee veroordeelden Roy en Andy, aan om op tournee door Europa te gaan om zo meer publiciteit te genereren. Ada bezocht zestien landen, waaronder Nederland.³ Het zorgde ervoor dat de vonnissen keer op keer werden herzien. Geen van de jongens zou daardoor daadwerkelijk op de elektrische stoel belanden.

¹ De twee standaardwerken over de zaak zijn Dan T. Carter, *Scottsboro: A Tragedy of the American South*, (Baton Rouge, 1969) en James Goodman, *Stories of Scottsboro* (New York 1994).

² Philip S. Foner en Herbert Shapiro, *American Communism and Black Americas: A Documentary History, 1930-34* (Philadelphia 1991) 36-50.

³ Goodman, *Stories of Scottsboro*, 102-104.

In 1975 duidde de *New York Times* de Scottsboro-campagne aan als het begin van de Amerikaanse burgerrechtenbeweging, als een ‘lightening flash that signalled the reawakening after a long sleep since reconstruction – a movement that was to break into full flame in the 1960s.’⁴ De literatuur over het Scottsboro-proces richt zich vooral op het reconstrueren van de rechtszaak, of op de strijd tussen de communisten en de National Association for the Advancement of Colored People (NAACP).⁵ De historici James A. Millers, Susan D. Pennybecker en Eve Rosenhaft richtten zich daarentegen in een gezamenlijk artikel – en daarmee zijn ze tot noch toe de enige - vooral op de internationale campagne voor de Scottsboro-jongens, en hebben de rechtszaak op die manier uit de Afro-Amerikaanse context gehaald. Vanuit die optiek is het Scottsboro-proces niet alleen maar interessant als vroeg voorbeeld van de Amerikaanse zwarte burgerrechtenbeweging, maar kunnen aan de hand van het proces aspecten van de internationale politieke cultuur in de jaren dertig zichtbaar worden. Het bezoek van Ada Wright aan Europa ‘engages and unsettles the national histories of the countries that she crossed and the people that she met, and widens the terrain of African-American experience so that this experience confronts and resounds anew in the orthodox histories of European political culture’.⁶ Met hun studie doen zij een poging om de Europese politieke cultuur van communisten in de jaren dertig te onderzoeken aan de hand van de Scottsboro-campagne en daarmee vanuit een internationaal perspectief.

Deze scriptie richt zich in het verlengde van Miller, Pennybecker en Rosenhaft op de campagne die communisten in Nederland voor de Scottsboro-jongens voerden. Centraal in de geschiedschrijving van het Nederlandse communisme staan tot nog toe vooral de Tweede Wereldoorlog, het naoorlogse stalinisme en de destalinisatie binnen de partij. Een belangrijke reden hiervoor is ongetwijfeld dat het vooroorlogse gedeelte van het partijarchief is verdwenen bij de Duitse inval in 1940. Over het Nederlandse communisme in het Interbellum is tot op heden relatief weinig geschreven. Over de jaren twintig verscheen in 2001 wel de omvangrijke dissertatie *De meridiaan van Moskou* van Gerrit Voerman, waarin hij met documenten uit voorheen ongeopende Komintern-archieven laat hij zien dat de onderhorigheid van Nederlandse communisten aan Moskou gedurende de jaren twintig steeds verder toe nam. Hij beschrijft hoe de ontwikkeling van de Nederlandse communist en zijn gemeenschap nadrukkelijk bevorderd

⁴ K. Kazek, *Athens and Limestone County* (Charleston 2010) 21.

⁵ Hugh T. Murray, ‘The NAACP verses the CP: the Scottsboro Rape Cases, 1931-32’ *Phylon* 28 (1967) 276-287. ; Robert L. Zangrando, *The NAACP Crusade Against Lynching, 1909-50* (Philadelphia 1980).

⁶ James A. Miller, Susan D. Pennybacker and en Rosenhaft, ‘Mother Ada Wright and the International Campaign to Free the Scottsboro Boys, 1931-1934’, *The American Historical Review* 106 (2001) 429.

werd doordat er in de Komintern een proces van politieke socialisatie op gang kwam.⁷ Hoe dit internationale proces verder ging in de jaren dertig is nog niet op een dergelijke manier onderzocht.⁸ Deze scriptie poogt een eerste aanzet hiertoe te zijn.

Er waren steeds meer Nederlanders die in de turbulente jaren voorafgaand aan de Tweede Wereldoorlog een houvast vonden in de communistische partij. Het ledental nam sterk toe (van iets meer dan 1000 in 1930 tot bijna 11.000 in 1939), en ook de Tweede Kamerverkiezingen van 1933 en 1937 lieten een duidelijke stijging zien (3.18% in 1933 en 3.35% in 1937).⁹ De communistische ideologie vormde voor steeds meer Nederlanders een referentiekader om gebeurtenissen en ontwikkelingen in de steeds grotere en meer ingewikkelde wereld te duiden. Het bestuderen van de Nederlandse campagne voor de Scottsboro-jongens biedt een mogelijkheid om een gedeelte van dat referentiekader nader te onderzoeken.

Daarbij vermeld dat de politieke cultuur van Nederlandse communisten tijdens het onderzoek niet benaderd is als een afgebakend geheel dat ophoudt bij de landsgrenzen van de natie. Reeds halverwege de jaren tachtig introduceerden twee Franse Germanisten Michael Werner en Michel Espagne, werkzaam aan het Parijse onderzoeksinstituut 'Ecole Normale Supérieure', het concept 'cultuurtransfer': het zoeken naar de culturele overdracht tussen landen.¹⁰ Onderzoekers die dit concept gebruiken benadrukken de complexiteit van het overdrachtsproces omdat de interpretatie van denkbeelden of ideeën afhankelijk is van de sociaal-culturele achtergrond waarin dit plaatsvindt. De Groningse historicus Henk te Velde constateerde in 2005 terecht dat historici zich in het verleden teveel op de nationale geschiedenis hebben gericht en te weinig aandacht besteden aan internationale interacties. 'Political Transfer', wat in feite de toepassing van 'cultuurtransfer' binnen de politiek behelst, biedt de mogelijkheid om nationale politiek vanuit een internationaal perspectief te bestuderen. Volgens Te Velde is dit zelfs mogelijk wanneer het gaat om internationaal socialisme, aangezien dit zich binnen verschillende

⁷ G. Voerman, *De Meridiaan van Moskou: De CPN en de Communistische Internationale (1919-1930)* (Amsterdam 2001) 456.

⁸ De studies die er zijn richten zich vooral op interne partijaangelegenheden: A.A. de Jonge, *Het communisme in Nederland. De geschiedenis van een politieke partij.* (Woerden 1974); G. Harmsen, *Daan Goulooze. Uit het leven van een communist* (Utrecht 1967); G. Harmsen, 'Mr. A.S. de Leeuw, communistisch politicus tussen de wereldoorlogen' in: *Mededelingenblad*, nr. 26, april 1964, 5-27; J. W. Stutje, *De man die de weg wees. Leven en werk van Paul de Groot 1899-1986* (Amsterdam 2000). I. Cornelissen, *Paul de Groot staatsvijand nr. 1. Een biografische schets* (Amsterdam 1996).

⁹ C. Boet e.a., *Van bron tot boek. Apparaat voor de geschiedschrijving van het communisme in Nederland* (Amsterdam 1986) 180-181.

¹⁰ M. Espagne & M. Werner, 'Deutsch-französischer Kulturtransfer im 18. und 19. Jahrhundert. Zu einem neuen interdisziplinären Forschungsprogramm des C.N.R.S., *Francia: Forschungen zur westeuropäischen Geschichte* 13 (1985) 502-510.

nationale contexten ontwikkelde.¹¹ Dat is een belangrijk uitgangspunt geweest in het bestuderen van de Nederlandse campagne voor de Scottsboro-jongens.

Het organisatorische gedeelte van de campagne is vooral onderzocht aan de hand van correspondentie, zowel tussen leden van het Scottsboro-comité (hierover later meer) onderling als met Moskou. Ook hun verslagen van vergaderingen en uitgebreide ledenlijsten gaven hier een goed beeld van. Onderzoek naar de verbeelding van de campagne behelst zoeken naar een algemeen vertoog, naar beelden en verhalen die door een grote groep werden gedeeld. Daarom is het communistische dagblad *De Tribune* verreweg de belangrijkste primaire bron. Een driemanschap van David Wijnkoop, Jan Ceton en Willem van Ravensteyn richtte het blad al in oktober 1907 op en het waren deze jonge marxisten die twee jaar later met een grote groep leden uit de Sociaaldemocratische Arbeiderspartij (SDAP) traden om een eigen partij op te richten. De Tribune werd het partijorgaan van wat achtereenvolgens de Sociaal-Democratische Partij (SDP), de Communistische Partij Holland (CPH) en de Communistische Partij van Nederland (CPN) zou heten. In deze studie zal vanaf nu de afkorting CPH gebruikt worden aangezien de partij die naam had ten tijde van de campagne. In 1931 telde de CPH 1580 leden en had *de Tribune* 7619 abonnees.¹² Leden die een abonnement betaalden en dus dagelijks de krant ontvingen, hadden een veel nauwere band met de partij dan diegenen die alleen één keer in de vier jaar hun stem erop uitbrachten. We kunnen we er dus met enige waarschijnlijkheid van uitgaan dat het gedachtegoed van de abonnees representatief was voor communistisch Nederland.

Daarnaast is er voor het onderzoek naar de verbeelding van de rechtszaak ook gebruik gemaakt van andere brochures en publicaties in periodieken uit communistische kring. Tussen 1932 en 1937 voerden arbeidersbladen als *Roode Hulp* en het indrukwekkend geïllustreerde *Afweerfront* bijna onafgebroken actie voor de Scottsboro-jongens. Cijfers betreffende het aantal abonnees van deze bladen lijken niet voor handen te zijn. Wel schreven de Nederlandse Inlichtingendiensten in 1933 dat de organisatie waaraan deze bladen gelieerd waren tegen de 6500 leden had. Een jaar later steeg dit tot een respectabele 9000.¹³ Het aantal leden overschreed dus ruim dat van de CPH en kwam dicht bij dat van *de Tribune*.

Deze scriptie bestaat uit vier hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk dient vooral als historische context voor de rest van het verhaal. Het begint met een historisch overzicht van de

¹¹ H. te Velde, 'Political Transfer. An Introduction', *European Review of History* 2 (2005) 205-221.

¹² M. Schrevel e.a., *De communistische erfenis. Bibliografie en bronnen betreffende de CPN* (Amsterdam 1997) 164.

¹³ Linkse groeperingen en bewegingen in Nederland, Inlichtingendiensten (1933), geraadpleegd op 12 februari 2015, <<https://www.historici.nl/pdf/cid/1900-1999>>.

rechtszaken die er vanaf april 1931 in Amerika tegen de Scottsboro-jongens waren, zodat de beeldvorming over de campagne beter tot zijn recht kan komen. Omdat dit een zeer complexe geschiedenis betreft, en in deze scriptie vooral de Nederlandse campagne centraal staat, blijft het bij een beknopte, en vooral overzichtelijke beschrijving hiervan. Hierop volgt een paragraaf over de internationale campagne voor de Scottsboro-jongens waarin duidelijk wordt wie de internationale campagne initieerde, en wat hiervoor de belangrijkste redenen waren.

Het tweede hoofdstuk begint met een beschrijving van eerdere solidariteitsacties van Nederlandse communisten in de jaren twintig. Vervolgens laat het zien hoe de campagne tot stand kwam: dat Moskou er de opdracht toe gaf en bepaalde welke vorm het moest krijgen. De campagne kreeg pas echt een vlucht toen de Nederlandse tak van de Internationale Rode Hulp (IRH) te horen kreeg dat Ada Wright naar Nederland kwam. De IRH richtte een speciaal Scottsboro-comité op, riep communisten op om de straat op te gaan en gaf speciale brochures uit. Centraal in dit hoofdstuk staat ook de felle strijd tussen communisten en sociaaldemocraten. Communisten trachtten voortdurend te bewijzen dat de reactionaire sociaaldemocratische leiders de campagne vijandig gezind waren in de hoop dat hun volgelingen naar de communistische kant zouden overstappen. Met hetzelfde doel probeerden ze bekende Nederlandse intellectuelen en kunstenaars voor het communistische karretje te spannen.

Hoofdstuk drie geeft antwoord op de vraag hoe Nederlandse communisten de campagne verbeeldden. Met welke termen, beelden en verhalen werden de Nederlandse communist aangespoord tot actie voor negen zwarte jongens aan de andere kant van de Atlantische oceaan? Door de bril van die communisten kijkt het hoofdstuk naar destijds nieuwe kwesties als ras, seksualiteit en het Amerikaanse kapitalisme. Een bijzondere rol is weggelegd voor de Surinaamse activist Anton de Kom die in Nederland meermaals over de zaak sprak en daarin de koppeling probeerde te maken naar onderdrukte volkeren elders in de wereld. Het vierde en laatste hoofdstuk laat vooral zien hoe allesoverheersend de Tweede Wereldoorlog en de Koude oorlog waren in hun beïnvloeding van de Scottsboro-campagne.

Hoofdstuk 1 – Van Scottsboro tot Amsterdam

Rechtszaak na rechtszaak

In de ochtend van 25 maart 1931 verliet een goederentrein van de *Southern Railroad Corporation* het station van Chattanooga (Tennessee) richting het westen. Zo'n twee dozijn zwarte en blanke jongeren zaten illegaal aan boord, verspreid over de verschillende wagons. Toen de trein door de Noordoostelijke hoek van Alabama reed, liep er een groep blanke jongens over het dak van de goederentrein. Eén daarvan stapte op de hand van Haywood Patterson, een zwarte achttienjarige jongen die op weg was naar Memphis. Patterson verklaarde later dat de blanke jongens hem en een aantal anderen vervolgens uitdaagden door te zeggen dat het geen trein voor negers was. Er brak een gevecht uit waarin de blanke jongens het onderspit dolven en van de trein werden gegooid.¹⁴

Nieuws hierover bereikte al snel het kleine stadje Paint Rock, waar de trein niet veel later zou stoppen. Onder de inwoners verspreidde zich vliegensvlug het gerucht dat een groep zwarte jongens in een trein blanke leeftijdsgenoten in elkaar had geslagen. Vrijwel iedere man in Paint Rock met een geweer of een touw begaf zich onmiddellijk naar het station waar de trein aankwam. Ze doorzochten de wagons met de verwachting de groep zwarte mannen te vinden waarvoor ze gekomen waren. Ze vonden meer dan dat. Uit de schaduw van een van de goederenwagons verschenen twee jonge blanke vrouwen. In eerste instantie was het helemaal niet duidelijk dat het vrouwen waren: Victoria Price en Ruby Bates droegen mannelijke overalls en hadden hun haar kort geknipt om niet op te vallen. Ze legden conflicterende verklaringen af over wat ze daar deden totdat Price verklaarde door een groep zwarte jongens te zijn verkracht. Het zette de gebeurtenissen in een stroomversnelling.¹⁵

Negen zwarte jongens werden van de trein gehaald, in een truck geladen en naar de gevangenis van het nabijgelegen stadje Scottsboro gebracht. Er vormde zich al snel een woedende en uitzinnige menigte bij de gevangenis. Even leek het alsof ze het gebouw zouden bestormen om de jongens naar buiten te slepen en ze te lynchen. Uiteindelijk ging de sheriff met getrokken pistool voor het gebouw staan terwijl hij verklaarde dat hij degene die als eerste voet op de drempel zette eigenhandig zou doodschieten. De volgende ochtend kwam de nationale

¹⁴ J. Goodman, *Stories of Scottsboro* (New York 1994) 15.

¹⁵ Goodman, *Stories of Scottsboro*, 16.

garde te hulp en deze zorgde er met genoeg mankracht voor dat niemand naar binnen kon komen.¹⁶ De jongens werden inmiddels in de lokale kranten de ‘nine negro brutes’ genoemd.¹⁷

Afbeelding 1: De Scottsboro-jongens onder bewaking in Decatur, 1931.

Van de negen verdachten kenden maar vier elkaar al voorafgaand aan hun arrestatie. Ze hadden verschillende achtergronden, maar waren allen zwart, arm en op de vlucht voor de armoede in het door de Depressie geteisterde zuiden. Charlie Weems was met zijn negentien jaar de oudste. Eugene Williams was dertien en daarmee de jongste. Willie Roberson leidde zo zwaar aan syfilis dat hij bijna niet kon lopen. De zo goed als blinde Olen Montgomery was op zoek naar werk om een bril te kunnen betalen. Clarence Norris had tien jongere broers en zussen achtergelaten op het platteland van Georgia. Ozie Powell zat bij zijn arrestatie alleen in de trein. De negentienjarige Andy Wright en zijn dertienjarige broertje Roy Wright waren samen op weg naar Chattanooga. Roy was voor het eerst op reis. Haywood Patterson had naar eigen zeggen zo vaak met goederentreinen meegereden dat hij inmiddels een vuurtje kon aanmaken op het dak van een rijdende wagon.¹⁸

De twee vrouwelijke aanklagers waren op de vlucht voor dezelfde armoede op de trein gestapt. De zeventienjarige Ruby Bates en de negentienjarige Victoria Price kwamen van het katoencentrum Huntsvill, dat zo'n 65 kilometer van Scottsboro af lag. Ze werkten daar samen in de armste textielfabriek van de stad. De lonen in de textielindustrie waren zo laag dat de

¹⁶ Goodman, *Stories of Scottsboro*, 16.

¹⁷ *Ibidem*, 31.

¹⁸ Dan. T. Carter, *Scottsboro: A Tragedy of the American South* (Louisiana 1969) 5-6.

vrouwen het zich alleen konden veroorloven om in de zwarte wijk van de stad te wonen. Price was al twee keer getrouwd en vanwege overspel en landloperij voor straf naar een werkhuis gestuurd. Het was een harde vrouw. Ze praatte hard, kauwde tabak en had een vechtersmentaliteit. Ruby Bates was heel anders: als ze al praatte dan deed ze dat zacht. Het was een vriendschap waarin Price haar vriendin Bates volledig domineerde.¹⁹

Afbeelding 2: Victoria Price en Ruby Bates, 1931.

De rechtszaak van de voor verkrachting aangeklaagde jongens begon op maandag 6 april in het gerechtshuis van Scottsboro. Het was al druk vanwege een traditionele feestdag, maar van heinde en verre overspoelden mensen het provinciestadje ook nog eens om het proces bij te wonen. Tweehonderd leden van de nationale garde moesten de menigte in bedwang houden. De mensen werden aangetrokken door wat een krant ‘a heinous and unspeakable crime’ noemde.²⁰ Sinds de afschaffing van de slavernij waren blanke Zuiderlingen doodsbang voor de zogenaamde ontembare lust van zwarte mannen voor blanke vrouwen. De gruwelijke lynchpartijen moesten vrouwen hiervoor behoeden. ²¹ De verklaring die Victoria Price bij het begin van het proces aflegde, speelde naadloos in op die angst. Genadeloos wees ze de jongens in de beklagdenbank aan om aan te geven wat hun rol in het geheel zou zijn geweest: wie haar benen uit elkaar had getrokken, wie het mes op haar keel had gezet en wie als eerste in haar was

¹⁹ Goodman, *Stories of Scottsboro*, 32-35.

²⁰ Ibidem, 26.

²¹ Ibidem, 27.

binnengedrongen. Ruby Bates bevestigde het verhaal van haar vriendin tot in detail, maar kon geen van haar aanvallers identificeren.²²

De verdediging van de negen beklaagden was in de handen van een middelmatige advocaat uit Chattanooga die werd betaald van het geld dat was ingezameld door hun ouders. Hij werd bij de rechtszaak gehaald hoewel hij niet bekend was met het rechtssysteem van Alabama. Het proces duurde drie dagen en zijn incompetentie bleek steeds schrijnender. Alle negen Scottsboro-jongens werden uiteindelijk schuldig verklaard aan verkrachting. De jury kon het niet eens worden of Roy Wright levenslang of de doodstraf moest krijgen. (De rechtbank verklaarde zijn vonnis vervolgens nietig, maar hij moest vreemd genoeg wel in de gevangenis blijven. De rest kreeg de doodstraf opgelegd door middel van de elektrische stoel. In de brute en zwaarbewaakte gevangenis Kilby zouden ze hierop moeten wachten.²³

Nog geen drie weken na de Scottsboro-processen gingen de Amerikaanse communisten al voor de eerste keer de straat op om te demonstreren tegen de vonnissen. Zij waren daarin niet de enige. Ook de National Association for the Advancement of Colored People (NAACP) probeerde zich in de zaak te mengen. De NAACP vond de manier waarop communisten actievoerden zelfzuchtig en bovenal contraproductief: de plaatselijke machthebbers zouden zich door de felle, op revolutionaire theorieën gestoelde actie alleen maar meer genoodzaakt voelen de beklaagden snel ter dood te brengen. In juni 1931 bezochten advocaten van de International Labor Defense (ILD), verkleed als boeren om geen aandacht te trekken, de gevangenis. De jongens durfden niet meteen in te gaan op de beloftes van de communisten en twijfelden nog tussen die van hen en die van de NAACP. Pas toen afgevaardigden van de communistische partij langsgingen bij de ouders van Haywood Patterson en de moeder van Ozie Powell was het vertrouwen gewonnen.²⁴ De communisten hadden vanaf dat moment de volledige controle over de zaak. De propagandamachine kon op gang gebracht worden, en het internationale proletariaat werd geïnformeerd.

In november 1932 werd de zaak voorgelegd aan het Amerikaanse hoogerechtshof. Het hof draaide de veroordeling van de jongens terug omdat Alabama er niet in geslaagd was om voor adequate verdediging of bijstand te zorgen, zoals het veertiende amendement dat voorschrijft. Er kwam een nieuw proces. De ILD zag nu dat haar strijd zijn vruchten begon af te werpen en haalde de uit New York afkomstige topadvocaat Samuel Libowitz over om zich aan hun zijde te scharen. Libowitz stond bekend als een van de beste advocaten van dat moment.

²² Carter, *Scottsboro*, 26.

²³ *Ibidem*, 25-48.

²⁴ *Ibidem*, 66-91.

Met ongekend succes verdedigde hij oplichters, verkrachters, kidnappers en corrupte politieagenten. Libowitz maakte al snel duidelijk dat hij ideologisch niet op de zelfde lijn zat als de communisten; hij werd zelfs een anticommunist genoemd. De enorme nationale en internationale bekendheid van het proces maakte echter dat hij de verdediging graag op zich nam.²⁵ Overtuigd van het succes begon hij met het bestuderen van de feiten.

Het tweede proces, dat in april 1933 begon, vond onder enorme belangstelling plaats in Decatur, voor de progressieve rechter H. Horton. Libowitz zorgde ervoor dat alle jongens een aparte rechtszaak kregen. Als eerste was Haywood Patterson aan de beurt. Libowitz moest het opnemen tegen de jonge, energieke en eveneens ambitieuze nationale aanklager Thomas Knight. De jury was volledig wit. Terwijl de zaak door beide kampementen werd voorbereid berichtte de kranten over de mysterieuze verdwijning van Ruby Bates. Ze werd weken niet gezien. De veroordeling leunde daarom extra zwaar op de verklaring van Victoria Price. Opnieuw deed ze in de rechtszaal haar verhaal. Libowitz haalde al zijn trucs uit de kast. Zo zorgde hij voor een replica van de trein en moest Price precies aangeven waar alles had plaatsgevonden. Keer op keer verklaarde ze woedend dat ze zich bepaalde details niet meer herinnerde. Vervolgens vond hij een getuige die beweerde de nacht voor de treinrit geslachtsgemeenschap met haar te hebben gehad. Het vormde een verklaring voor de sperma die tijdens het doktersonderzoek bij haar was aangetroffen. Price ontkende alles.²⁶

Afbeelding 3: Advocaat Samuel Libowitz met zijn cliënt Haywood Patterson die een hoefijzer vasthoudt voor geluk.

Met iedere aanval op Price werd Libowitz minder populair bij het gros van de blanke Zuiderlingen. In hun ogen probeerde een arrogante, joodse advocaat uit het Noorden de Zuidelijke normen en waarden aan te vallen. Een erfenis van burgeroorlog, abolitionisme en mislukte reconstructie leunde zwaar op het proces. Libowitz moest voortaan zelfs bewaakt worden. Op het laatste moment van de rechtszaak haalde Libowitz zijn kroongetuige de rechtszaal binnen: Ruby Bates. Ze had zich wekenlang schuilgehouden bij een vriend maar onderzoekers van de ILD hadden haar gevonden en overgehaald zich aan hun zijde te scharen. Het publiek hield de adem in toen ze verklaarde in opdracht van Victoria Price eerder een valse verklaring te hebben

²⁵ Goodman, *Stories of Scottsboro*, 123-124.

²⁶ Carter, *Scottsboro*, 192-229.

afgelegd, en Libowitz dacht de rechtszaak te hebben gewonnen. De openbare aanklager pareerde de aanval echter handig door te zeggen dat ze destijds gelogen had of dat nu deed, en haar getuigenis dus van weinig waarde waren. Vervolgens werd haar gevraagd waar ze haar kleren vandaan had en wie haar had teruggebracht. Op alles antwoordde ze dat het de communisten waren. Datgene waarvan Libowitz dacht dat het hem de uiteindelijke winst garandeerde pakte uit als een enorm verlies: de jury schreef Bates laatste verklaring af als onbetrouwbaar. Op 9 april 1933 werd Haywood Patterson opnieuw ter dood veroordeeld.²⁷

Toch betekende dit niet het einde: in de maanden na de veroordeling begon Horton steeds meer aan zijn eigen oordeel te twijfelen. Op 22 juni 1933 verwierp hij onder groot Zuidelijk protest zijn eerdere veroordeling van Patterson. Voor de derde keer werd de zaak heropend, maar Horton werd vervangen door de conservatievere rechter W. Callahan, waarmee de zaak eigenlijk bij voorbaat al was verloren. Vanaf het begin van het proces stelde hij zich partijdig op ten gunste van de Zuiderlingen en probeerde hij de verdediging van Libowitz op elk mogelijke manier te hinderen. Patterson werd uiteindelijk voor de derde keer ter dood veroordeeld en dezelfde uitslag volgde al snel voor Norris. De andere vonnissen wist Libowitz voorlopig uit te stellen.²⁸

In april 1935 ontstond er weer een sprankje hoop voor de beklaagden. Het Amerikaanse hooggerechtshof draaide de vonnissen van Norris en Patterson terug omdat er tijdens de rechtszittingen geen afro-Amerikanen in de jury hadden plaatsgenomen. Nu begonnen ook steeds meer Zuiderlingen aan de juistheid van de zaak te twijfelen. Het proces had het Zuiden wederom een slechte naam gegeven, en misschien was het beter om deze keer tot een schikking te komen.²⁹ Vijf van de beklaagden zouden uiteindelijk opnieuw worden veroordeeld. De andere vier, Olen Montgomery, Willy Roberson, Roy Wright en Eugene Williams, werden echter vrijgelaten. Halverwege juli 1937 kwamen zij weer op vrije voeten en verruilden Alabama zo snel mogelijk voor New York. De jongens werden hier in eerste instantie als helden ontvangen. Ze gingen op tournee om in overvolle theaters over hun ervaringen te praten. Helaas was de interesse in hun belevingen maar van korte duur. Al snel deden de jongen tevergeefs een beroep op hun voormalige sponsors. Het werd ze duidelijk dat er weinig interesse was in hun leven na de processen.³⁰

²⁷ Carter, *Scottsboro*, 231-242.

²⁸ Goodman, *Stories of Scottsboro*, 201-246.

²⁹ Carter, *Scottsboro*, 322- 329.

³⁰ Goodman, *Stories of Scottsboro*, 383-390.

Voor de vijf jongens die nog vastzaten moet het vertrek van de andere vier frustrerend geweest zijn. Hun strijd ging door. Naarmate de jaren verstreken ontvingen zij steeds minder bezoek. Terwijl zij nog opgesloten zaten, leek de zaak in de vergetelheid te raken. In november 1943 werd de inmiddels 31-jarige Charlie Weems na 12 jaar eindelijk vrijgelaten. Twee maanden later volgde de vrijlating van Andy Wright, en niet veel later was Clarence Norris aan de beurt. In 1946 kwam Ozie Powell, nu 33 jaar oud, op vrije voeten. Alleen Patterson, die al vanaf het begin de meeste gehate Scottsboro-jongen was, moest in de gevangenis blijven. Hij werd naar een gevangenkamp gestuurd waar hij twaalf uur per dag, geketend aan andere gevangenen, in de brandende zon moest werken. Op een hete middag in juli 1948 ontsnapte Patterson met acht andere gevangenen uit het kamp. Hij wist op een trein richting het Noorden te springen, waar zijn familie in Detroit op hem wachtte. De laatste van de Scottsboro-jongens was vrij.³¹

Van nationale tot internationale campagne

De in 1922 in Moskou opgerichte Internationale Rode Hulp (IRH) - ook bekend onder zijn Russische initialen MOPR - was de voornaamste motor achter de wereldwijde campagne voor de Scottsboro-jongens. Het was de meest populaire massaorganisatie die onder de hoede van de Komintern opereerde. Dat kwam voornamelijk door haar humanitaire werkzaamheden: het verzamelen van geld voor families van stakende arbeiders, het leveren van juridische hulp aan politiek vervolgd en het organiseren van volkstribunalen om gerechtelijke dwalingen te onderzoeken. Deze gevoelens van internationale solidariteit zullen zonder twijfel oprecht geweest zijn. Het doel van de IRH was echter vanaf het begin af aan tweeledig: naast hulpverlening moest de organisatie ook voor een versterking van de revolutionaire arbeidersbeweging zorgen. Daarmee was het eigenlijk niet anders dan alle andere bewegingen die in het begin van de jaren twintig werden opgericht om de meerderheid van het proletariaat achter zich te krijgen. Deze werden vaak als niet-communistisch voorgesteld maar werden in de praktijk gedomineerd, gecontroleerd en geleid door partijcommunisten. Het waren niet-partijgebonden organisaties onder leiding van de communistische partijen zelf.³²

Hoe uiteenlopend de onderwerpen waar ze voor streden ook waren, iedere zaak werd gepresenteerd als bewijs voor het gelijk van de communisten. Ieder slachtoffer was in die visie het slachtoffer van bruto geweld van de bourgeoisie. De communisten waren de helden in het verhaal, de helden die altijd tegen onrecht in opstand kwamen. De niet-communist moest

³¹ Carter, *Scottsboro*, 399-416.

³² A. Gerrits, 'Solidariteit zonder eenheidsfront. De Internationale Rode Hulp in Nederland, 1925-1938', *Cahiers over de geschiedenis van de CPN* 10 (1985) 55-79.

wel sympathie krijgen voor een dergelijke zaak, en misschien zelfs de noodzakelijkheid van een revolutie gaan inzien. Blijkbaar werkte het, want de IRH groeide gestaag: in 1924 had de organisatie al in tal van landen lokale afdelingen, waaronder in Nederland.³³

In 1930 bracht het secretariaat van de IRH een officiële verklaring naar buiten waarin het de strijd aankondigde tegen de wereldwijde vervolging van zwarten. Volgens de organisatie begon de zwarte massa wakker te worden: in Amerika zouden zij schouder aan schouder vechten met blanke arbeiders in stakingen en politieke demonstraties, en in de koloniën zou de revolutionaire golf hoger en intenser worden.³⁴ Volgens dezelfde verklaring hadden er in de eerste negen maanden van 1930 in Amerika al 36 lynchings plaatsgevonden. In zowel Amerika als Europa begon de IRH hier actie tegen te voeren: er verschenen geregeld gruwelijke foto's en ooggetuigenverslagen in hun bladen. Wederom waren de intenties ongetwijfeld oprecht. Toch kleefde ook hier weer enig politiek opportunisme aan: als de communistische partij de zwarte massa voor zich kon winnen zouden haar rangen met een enorme omvang kunnen toenemen.

Hoewel de strijd tegen de achtergestelde positie van zwarten in Amerika en in de koloniën dus steeds meer een onderdeel van de communistische strijdagenda werd, bleef het ook voor hun een uiterste gevoelige en niet altijd even vanzelfsprekende kwestie. Ook binnen de communistische partij was raciale animositeit nog niet helemaal verdwenen. De 'zwarte zaak' bracht eind jaren twintig in Europa maar weinig communisten de straat op. Om zwarte en blanke arbeiders te verenigen, was er een campagne nodig waarbij zowel het slachtofferschap van zwarte arbeiders als de onrechtvaardigheid van het Amerikaanse kapitalisme en haar gerechtssysteem centraal stonden. De Scottsboro-zaak vervulde die vacature met glans.³⁵ Het verenigde blanke en zwarte arbeiders in een gezamenlijke strijd.

De Amerikaanse tak van de IRH wist het drama in Scottsboro met grote snelheid bekend te maken onder het grote publiek. Op hun initiatief sprak de moeder van Haywood Patterson op zaterdagmiddag 25 april op de hoek van een straat in het hartje van de zwarte wijk Harlem, ten overstaande van een enthousiast publiek. Ze spoorde hen aan om het gerechtsgebouw van Alabama te overspoelen met verzoekschriften voor een nieuw proces. Vervolgens betrad een spreker van de IRH het podium die het publiek eerst hevig opzweepte en het toen in een stoet door het centrum van Harlem leidde. Na enkele honderden meters stuitte de groep

³³ J.M. Ryle, 'International Red Aid and Comintern Strategy, 1922-1926', *International Review of Social History* 15 (1970) 43-68.

³⁴ *Zehn Jahre Internationale Rote Hilfe. Resolutionen und Dokumente* (Berlin 1932) 98.

³⁵ Miller, Pennybacker en Rosenhaft, *Mother Ada Wright and the International Campaign*, 399.

op een falanx van politieagenten die, toen de groep weigerde te stoppen, hard op het publiek insloegen. Er werden vier mensen gearresteerd en er waren talloze gewonden, maar de volgende dag opende *The Times* wel haar voorpagina met de titel: 'Police Clubs Rout 200 Defiant Reds Who Attacked 'Lynch Law' in Alabama'.³⁶

Binnen korte tijd nam niet alleen het aantal demonstraties en hun omvang toe, maar ook het verspreidingsgebied breidde zich snel uit. Al op 24 april waren het de Berlijnse transportarbeiders die het eerste een protesttelegram vanuit Europa naar Alabama verstuurd. Gedurende die zomer braken demonstranten de ramen van Amerikaanse ambassades in Berlijn, Bremen, Dresden, Leipzig en Keulen. Van Californië tot Sydney en van Montreal tot Kaap Horn werd tegen de vonnissen geprotesteerd. In de USSR werd zelfs een collectieve boerderij opgericht met de naam 'brigade acht', verwijzend naar de acht veroordeelde jongens.³⁷

Op 14 mei 1931 kwam het Centraal Comité van de Komintern, dat in Moskou zetelde, met haar 'organisatorische richtlijnen voor de Scottsboro-zaak', waarin tot in detail stond vastgelegd welke tactieken er gebruikt moesten worden bij de campagne. Vrijheid voor de Scottsboro-jongens was alleen mogelijk als duizenden 'politiek inactieve elementen of arbeiders die voorheen volgzzaam waren aan reformistische leiders' werden gerekruteerd door de communistische partij. Het was volledig in lijn met de strategie van het 'eenheidsfront van onderaf'. Omdat het kapitalisme taaier bleek te zijn dan gedacht, moest er volgens de leiding van de Komintern vanaf 1921 een tijdelijke toenadering tot de sociaaldemocratie worden gezocht. Het eenheidsfront was vooral gericht op samenwerking met de sociaaldemocratische arbeiders, en niet met hun leiders. Tussen 1921 en 1928 was dit laatste echter niet helemaal uitgesloten. Zo was de mogelijkheid van een arbeidersregering met meerdere linkse stromingen in die periode nog bespreekbaar voor de leiding van de Komintern. Rond 1928 kwam daar een einde aan en was alleen het eenheidsfront van onderaf nog een mogelijkheid. Samenwerking met de sociaaldemocratische arbeiders was toegestaan als zij uiteindelijk ook voor de communistische zaak zouden worden gewonnen en hun reformistische leiders als 'verraders' werden aangewezen.³⁸

Het 'ontmantelen' van sociaaldemocratische leiders bleef gedurende de hele campagne een belangrijk doel op zich. Nadat het hooggerechtshof van Alabama in maart 1932 de vonnissen bevestigde stuurde de IRH Scottsboro-moeder Ada Wright op een propagandatournee

³⁶ Carter, *Scottsboro*, 59.

³⁷ Miller, Pennybacker en Rosenhaft, *Mother Ada Wright and the International Campaign*, 401.

³⁸ G. Voerman, *De Meridiaan van Moskou: De CPN en de Communistische Internationale (1919-1930)* (Amsterdam 2001) 216-311.

door Europa. Haar reis begon in Hamburg, waar ze op 7 mei aankwam. Ze bezocht vervolgens zestien landen in zes maanden. Hoewel het mobiliseren van de Europese arbeiders voor de Scottsboro-campagne het voornaamste doel hiervan moest zijn, leek de aanval op de sociaaldemocratie vaak de voorkeur te genieten. Op vrijwel iedere bijeenkomst werd gesproken over 'sociaal-fascisten' die de campagne probeerden te hinderen. Ada Wright wees het publiek er steeds op dat het alleen de communisten waren die het haar mogelijk hadden gemaakt daar te spreken. De sociaaldemocratische leiders probeerden het volgens haar alleen maar onmogelijk te maken.³⁹

Afbeelding 4: Ada Wright en secretaris van de Amerikaanse IRH Louis Engdahl arriveren in Hamburg, 1932.

³⁹ Carter, *Scottsboro*, 172.

Hoofdstuk 2 - Ada Wright komt naar Nederland

De Internationale Rode Hulp-Holland

De Scottsboro-campagne was niet de enige internationale solidariteitsactie van Nederlandse communisten tijdens het Interbellum. De eerste grootschalige actie van de CPH begon in de zomer van 1921, toen miljoenen mensen door een misoogst in het Wolgagebied van Rusland dreigden te verhongeren. In een hoofdartikel van *De Tribune* kon men lezen hoe Trotski persoonlijk een beroep deed op de invloedrijke Nederlandse dichter en schrijfster Henriette Roland Holst om ‘zoodra ik in mijn land zou zijn teruggekeerd, toch alles te doen wat ik vermocht, ten einde de arbeiders van Nederland op te wekken het zwaar-getroffen Russische volk te hulp te komen’.⁴⁰ Het vormde de aftrap voor een omvangrijke campagne onder het Nederlandse proletariaat. Werknemers werden aangespoord om een deel van hun loon- en vrouwen om een deel van hun sieraden af te staan. Het resultaat mocht er zeker zijn: men haalde ongeveer 10.000 gulden aan giften op.⁴¹ Het spoorde aan tot meer.

Op 3 december 1924 stond er in *De Tribune* een oproep van het Uitvoerend Comité van de IRH, waarin communistische partijen en andere revolutionaire organisaties werden aangespoord om die maand een internationale week voor de Rode Hulp te organiseren. ‘In overleg met het hoofdbestuur van de IRH te Moskou is thans de oprichting van een [Nederlandse] sectie van de IRH in voorbereiding’, vermeldde de krant vervolgens.⁴² Begin maart 1925 werd er onder leiding van secretaris Leo Lakerveld een Voorlopig Comité gevormd dat de leiding hiervan op zich zou nemen. Lakerveld verzamelde een groep jonge partijgenoten om zich heen, drukte met het geld dat hij uit Moskou ontving de eerste steunzegels en pamfletten, en bouwde een organisatie op die al snel meer leden had dan de communistische partij waaraan zij gelieerd was.⁴³

In de jaren die volgden nam de IRH veelvuldig deel aan internationale campagnes. Het organiseerde incidenteel hulpacties voor slachtoffers van de klassenstrijd in Nederland en voerde een permanente strijd tegen de onderdrukkingen in Nederlands-Indië. Volgens het Uitvoerend Comité in Moskou waren de internationale solidariteitsacties van groot belang. Het werd beschouwd als ‘proletarisch internationalisme’ zoals dat door Marx bedoeld was en men

⁴⁰ *De Tribune*, 03-09-1921. In: I. Cornelissen, G. Harmsen en R. de Jong, *De taaië rooie rakkers: een documentaire over het socialisme tussen de wereldoorlogen* (Utrecht 1965) 177-178.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *De Tribune*, 03-12-1924.

⁴³ Gerrits, *Solidariteit zonder eenheidsfront*, 58-59.

hoopte hiermee arbeiders en intellectuelen te bereiken die communistische partijen en andere revolutionaire organisaties niet binnen hun greep wisten te krijgen. De activiteiten van de Nederlandse IRH en van een aantal omringende landen werden vooral gecoördineerd door het Midden Europees Bureau van de Internationale te Berlijn, dat was ingesteld om de greep van de Komintern op de West-Europese communistische partijen te vergoten.⁴⁴

In het geval van de Scottsboro-campagne leek Moskou zo weinig mogelijk aan toeval over te willen laten. Op 7 april 1932 kreeg de IRH-Holland een brief van het hoofdkwartier in Moskou met belangrijk nieuws: Ada Wright, moeder van de twee Scottsboro-jongens Andy en Roy Wright, zou de komende maanden een tournee door Europa maken, en daarbij ook Nederland aandoen. Het bezoek zou waarschijnlijk op 10 mei plaatsvinden, maar het kon ook enkele dagen eerder of later worden. De IRH-Holland had in ieder geval nog maar een paar weken om alles voor te bereiden. Moskou was duidelijk in wat er nog moest gebeuren: er moest een zaal gevonden worden die groot genoeg was om een grote hoeveelheid mensen te huisvesten en die zaal moest gevuld worden door bedrijven, sportclubs en cultuurverenigingen zoveel mogelijk mensen te laten mobiliseren. Volgens Moskou was het van belang dat de bijeenkomst een breed massakarakter zou hebben: dat vooraanstaande intellectuelen en ook sociaaldemocratische arbeiders erbij betrokken werden. Een apart Scottsboro-comité met afgevaardigden van verschillende organisaties zou dit allemaal moeten coördineren.⁴⁵

Gelukkig kreeg de IRH-Holland twee weken later wederom een brief uit Moskou met de geruststellende mededeling dat het bezoek van Ada Wright werd uitgesteld. Ze zou pas op 14 juni in Nederland arriveren.⁴⁶ Toch moest er nog steeds in korte tijd een enorme campagne van de grond komen. Vier dagen na het ontvangst van de brief verscheen in *De Tribune* de eerste oproep om te gaan demonstreren. De oproep kwam van een net opgericht Scottsboro-comité, dat tot haar officiële oprichting enkele weken later het Voorlopig Comité van Samenwerking inzake de Scottsboro-actie heette, en dat was gericht aan ‘de revolutionaire arbeiders van Nederland’.⁴⁷ In verschillende steden gaven de communisten hier gehoor aan en zoals dat wel vaker het geval was verliepen die demonstraties niet altijd even rustig. In Rotterdam bijvoorbeeld liep het op 27 april flink uit de hand en raakten communisten en politieagenten weer eens slaags met elkaar. Volgens *De Tribune* was het duidelijk wie de daders waren: ‘-n

⁴⁴ Gerrits, *Solidariteit zonder eenheidsfront*, 60.

⁴⁵ Instructiebrief van de Komintern voor de IRH-Holland betreffende de komst van Ada Wright 07-04-1932, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG), Komintern Collectie, inv. nr. 578.

⁴⁶ Instructiebrief van de Komintern voor de IRH-Holland betreffende de komst van Ada Wright 21-04-1932, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG), Komintern Collectie, inv. nr. 578.

⁴⁷ *De Tribune*, 24-04-1932.

stel geüniformeerde ordeverstoorders' had verschillende arbeiders moedwillig mishandeld.⁴⁸ Het was het bekende verhaal: de politie was altijd de vijand en steevast de oorzaak van de chaos en ongeregelheden.

Het werkplan dat de IRH-Holland enkele weken later aan haar lokale afdelingen verstuurde was duidelijk en dwingend: 'bestudeer het bijgaande werkplan, treuzel niet, pak aan!'.⁴⁹ Allereerst moest de desbetreffende afdeling doorgegeven hoeveel exemplaren zij van de nieuw brochure 'met prachtige fotomontage' wilden bestellen, om deze vervolgens van deur tot deur te verkopen. De brochure kostte 6 cent en van ieder verkocht exemplaar mocht de colporteur 1 cent houden. Ten tweede werden er steunlijsten toegezonden waarmee de leden eveneens geld konden ophalen. Zelfs de vaart waarmee dit gebeurde werd afgedwongen: ze moesten zo snel mogelijk aan mensen worden aangeboden, om de twee weken worden gecontroleerd en ingenomen om vervolgens meteen nieuwe lijsten te vullen. Ten slotte werden de lokale afdelingen geacht zogenaamde 'autobus-tochten' te organiseren vanuit Den Haag, Delft, Leiden, Schiedam en Vlaardingen om arbeiders in de gelegenheid te stellen naar de vergaderingen met Ada Wright af te reizen. De afdelingen moesten ook een aantal kaarten voor deze vergaderingen in de voorverkoop doen, waarbij werklozen er een voor de helft van de prijs konden aanschaffen. Het werkplan werd meteen ter controle doorgestuurd naar Berlijn en Moskou.⁵⁰

Het Scottsboro-comité

Naar instructies van Moskou werd er vervolgens ook een Scottsboro-comité in het leven geroepen om alles te coördineren. Het was een landelijke organisatie waarin verschillende communistische organisaties waren opgenomen: de Revolutionaire Vakbeweging Oppositie, het Landelijk Werklieden Strijd Comité, de Communistische Jeugd Bond, het Revolutionair Jeugdverbond, de Internationale Rode Hulp en de Liga tegen Koloniale Onderdrukking. Van een gelijkwaardige samenwerking tussen die verschillende groepen was echter geen sprake. Het stond duidelijk in het werkplan: 'Het Comité staat onder leiding van de IRH, die tevens garant moet staan voor de financiële ontwikkelingen, terwijl de samenwerkende organisaties medehelpen om met steunlijsten geld voor de agitatie in te zamelen, die aan de IRH worden afgedragen'.⁵¹

⁴⁸ *De Tribune*, 28-04-1932.

⁴⁹ Werkplan voor lokale afdelingen van de I.R.H 01-06-193201, Collectie Komintern (IISG), inv. nr. 578.

⁵⁰ IISG, Kmt, inv. nr. 578.

⁵¹ IISG, Kmt, inv. nr. 578.

Het Scottsboro-comité werd slechts gecoördineerd door een handjevol mensen. De wiskundige Gerrit Mannoury, de partijtheoreticus Alex S. de Leeuw en de schrijver Nico Rost. Wie alleen afgaat op de berichtgeving in *De Tribune* zou Mannoury's naam in de maanden van Ada Wrights bezoek amper zijn tegengekomen. Toch speelde hij er een belangrijke rol in. Die afwezigheid in de communistische berichtgeving was wel eens anders geweest: de partij had voorheen uitgebreid gebruik gemaakt van zijn status als hoogleraar aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam. Vermogende partijleden kon de permanent in geldproblemen verkerende *Tribune* altijd goed gebruiken, en zijn naam kon onder petitie als 'professor' worden opgevoerd. Mannoury's belangrijkste functie binnen de communistische partij was die van waakhond geweest: hij oordeelde over geschillen tussen de partijleiding en opposities en over conflicten tussen leden onderling. Daarnaast schreef hij tal van artikelen over een breed scala aan onderwerpen.⁵²

Een gemene deler in het werk van de eigenzinnige wiskundige vormde de verdediging van meningen die indruisten tegen de hoofdstroom. Mannoury veroordeelde halverwege de jaren twintig de omvangrijke Leninverheerlijking en de manier waarop Trotski werd behandeld. Dat was een doodzonde binnen de communistische beweging: op 13 november 1929 ontving hij een brief van het partijbestuur met de eis openlijk de politiek van Trotski en de trotskistische oppositie te verwerpen. Daarnaast moest hij erkennen dat het trotskisme contrarevolutionair was en hij dus een politieke fout had begaan. Mannoury weigerde, en werd een week later door de CPH geroyeerd.⁵³ Het verklaard zijn afwezigheid in de berichtgeving van *De Tribune* rond het bezoek van Ada Wright, terwijl uit zijn persoonlijk archief bleek dat hij daar wel degelijk bij betrokken was. Ondanks zijn uitzetting bleef Mannoury de Komintern nog altijd als voorhoede van het proletariaat zien. Waar hij onrecht meende te bespeuren, bleef hij zich vol overgave tegen verzetten.⁵⁴

De naam van De Leeuw verdween door onbekende redenen halverwege 1933 uit de documenten van het comité, en daar kwam die van de journalist Tom Rot voor in de plaats. Ook De Leeuw kon als een intellectueel zwaargewicht bestempeld worden: hij haalde moeiteloos zijn rechtenstudie aan de Universiteit van Amsterdam en maakte vervolgens succesvol carrière binnen de advocatuur. Vanaf 1926 vormde hij samen met de bekende communisten Henriette

⁵² G. Harmsen & G. Voerman, 'Gerrit Mannoury', *Het Biografisch Woordenboek van het Socialisme en de Arbeidersbeweging in Nederland* 7 (1998), 137-141.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Voerman, *Meridiaan van Moskou*, 411.

Roland Holst, Jan Postma, Henk Sneevliet en Gerrit Mannoury de redactie van het nieuwe theoretische maandblad *Klassenstrijd*. Hoewel het blad zelf niet onsuccesvol was (het aantal abonnees ging de eerste twee jaar van 150 naar 900) viel de redactie al snel ten prooi aan onderlinge spanningen. Roland Holst en Sneevliet sneden in mei 1927 alle banden met de communistische partij door uit onvrede over de negatieve berichtgeving ten opzichte van Trotski en zijn volgelingen. De Leeuw stond hier als lid van het partijbestuur van de CPH lijnrecht tegenover en volgde de strenge veroordeling van het trotskisme uit Moskou. In een redactievergadering begin december 1927 viel het besluit de samenwerking met hem te verbreken. Mannoury volgde De Leeuw uit solidariteit en stapt ook op. Niet omdat hij het met hem eens was inzake het Trotskisme, maar omdat hij zijn uitstoting zag als een aantasting van de vrijheid van meningsuiting.⁵⁵ De twee kenden elkaar dus al voordat het Scottsboro-comité werd opgericht.

De schrijver en journalist Nico Rost bevond zich in de tijd van de campagne voornamelijk in het buitenland. Hij woonde in de jaren 1923-1933 in Berlijn, waar hij als vertaler en correspondent voor *De Telegraaf* en *De Groene Amsterdammer* werkte. Nadat hij in februari 1933 drie weken vastzat in het concentratiekamp Oranienburg vestigde hij zich in Brussel.⁵⁶ Afgezien van het schrijven van enkele uitvoerige stukken in *De Tribune*, en het houden van verschillende toespraken, zal hij voor het comité van weinig praktische betekenis geweest zijn. De werkelijke organisatie lag bij de IRH. Dat gold waarschijnlijk ook voor Mannoury en De Leeuw. Hun naam moest er vooral voor zorgen dat andere bekende namen steun zouden betuigen aan de campagne. Zij waren het niet-communistische gezicht van de campagne.

Het was een algemene tactiek van communisten in de jaren dertig: ze lieten het actievoeren over aan de leiders van een van hun mantelorganisaties of enkele bekende intellectuelen.⁵⁷ Dit waren lieden die niet direct verbonden waren aan de communistische partij, of waarbij het in ieder geval niet heel zichtbaar was, maar die wel sympathie voor hun initiatieven hadden. In Amerika voerde de IRH bijvoorbeeld onder medewerking van de beroemde schrijvers Theodore Dreiser, Upton Sinclair, John dos Passos en vele andere grote namen campagne voor de Scottsboro-boys.⁵⁸ In de communistische berichtgeving werd dit breed uitgemeten. Als zelfs

⁵⁵ G. Harmsen, 'Leven en werk van mr. Alex S. de Leeuw. Kommunisties politikus tussen de wereldoorlogen. Een bijdrage tot de geschiedenis van het Nederlandse marxisme-leninisme', *Jaarboek van de arbeidersbeweging* (1977) 9-190.

⁵⁶ H. Olink, *Nico Rost: de man die van Duitsland hield* (Amsterdam 1997) 124.

⁵⁷ L. Stern, *Western Intellectuals and the Soviet Union, 1920-40* (Routledge 2007) 43-45.

⁵⁸ Carter, *Scottsboro*, introduction.

zij zich wilden inzetten voor de Scottsboro-jongens, dan moest de niet-communist wel overtuigd raken van de juistheid van de zaak en zich wellicht ook aan de communistische zijde scharen.

In Nederland viel de oogst kennelijk tegen: ‘Waar blijven de namen van protesteerende Hollandsche intellectueelen? Geven die alleen hun namen als (...) een of anderen dichter een feest maaltijd moet worden aangeboden?’ vroeg Nico Rost zich in mei 1932 openlijk af in *De Tribune*.⁵⁹ Het verbaasde hem dat in het buitenland intellectuelen zich wel openlijk uitspraken voor de Scottsboro-campagne maar in Nederland niet. In de eerder genoemde brief die de IRH-Holland op 7 april 1932 van Moskou ontving met de mededeling dat Ada Wright naar Nederland kwam, was het belang van intellectuele deelname aan de campagne ook nog eens extra onderstreept. De IRH-Holland werd opgedragen zo snel mogelijk bekende kunstenaars en intellectuelen te benaderen voor financiële en/of morele steun.⁶⁰

Een maand later werden namens het Scottsboro-comité al de eerste brieven verstuurd naar ‘een aantal in het maatschappelijke leven op den voorgrond tredende of anderszins zich onderscheidende personen’. Het betrof een gedrukte standaardbrief waar bovenaan plek was opengelaten om de naam van de geadresseerde met de hand toe te voegen. Het boodschap erin verschilde wezenlijk van dat in *De Tribune* of andere communistische bladen: er werd niet gesproken over een moord op of een complot tegen de arbeidersklasse. Volgens de briefschrijver(s) was de voornaamste oorzaak voor het opsluiten van de jongens de rassenhaat in Amerika, waar de reactionaire pers stelselmatig aan had bijgedragen door een ‘pogromstemming’ tegen deze bevolkingsgroep te kweken. Mocht het onder de werklozen (de term ‘arbeiders’ werd vermeden) van Amerika tot een uitbarsting komen, dan zou dit niet op de machtshebbers (de term ‘bourgeois’ werd eveneens vermeden) gericht zijn maar op ‘het negerras’. De geadresseerde werd daarom dringend verzocht om zijn of haar financiële en morele steun te betuigen.⁶¹ Diverse bekende architecten, schrijvers, beeldhouwers, toneelspelers, juristen, historici en kunst schilders reageerden welwillend op het verzoek, en het comité kon al spoedig trots pronken met grote namen als Hendrik P. Berlage, Louis van Gasteren, Jan Sluiters, Gerrit Rietveld, Henriette Roland Holst en Jan Romein.⁶² Nico Rost kon nu al een stuk tevredener zijn.

⁵⁹ *De Tribune*, 19-05-1932.

⁶⁰ Instructiebrief van de Komintern voor de IRH-Holland betreffende de komst van Ada Wright 07-04-1932, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG), Komintern Collectie, inv. nr. 578.

⁶¹ Oproep van het Scottsboro tot een aantal in het maatschappelijke leven op den voorgrond tredende of anderszins zich onderscheidende personen 25-05-1932, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG), Komintern Collectie, inv. nr. 578.

⁶² Oproep van het Scottsboro-comité tot een aantal in het maatschappelijke leven op den voorgrond tredende of anderszins zich onderscheidende personen 09-1932, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG), Komintern Collectie, inv. nr. 578.

Wright in Amsterdam en Rotterdam

Op 12 mei 1932 maakte het Scottsboro-comité in *De Tribune* met een extra dik gedrukte kop de komst van Ada Wright kenbaar aan het grote publiek. Ze zou op 14 juni spreken in het vergaderzaal het Algemeen Verkooplokaal in Rotterdam en op 15 juni in de Diamantbeurs van Amsterdam. De krant benadrukte dat het massale protestdemonstraties zouden worden en er daarom nog veel moest worden geschilderd, geplakt en gecolporteed. Voor de colportage-tochten, het van deur tot deur gaan met propagandamateriaal, kwam er diezelfde week nog een Scottsboro-brochure uit.⁶³ *De Tribune* spoorde haar lezers aan deze niet alleen voor eigen gebruik te kopen maar vooral ook om ‘ermee te werken’. De brochure moest vooral verspreid worden onder de sociaaldemocratische en de N.A.S.-arbeiders. ‘Noch de sociaal-democratie, noch R.S.O., noch O.S.P., noch de anarchisten doen ook maar een stap om een massa-protest-beweging tegen het Scottsboro-schandaal te organiseren’, klaagde de krant.⁶⁴

In de twaalf pagina’s tellende brochure *Moord! Redt de jonge negers van Scottsboro* werd uitgebreid verslag gedaan van de gebeurtenissen die tot de arrestatie van de jongens hadden geleid. De reden die er volgens de communisten aan ten grondslag lag, was volgens de schrijver(s) overduidelijk: het waren de kranten, ‘in Amerika zowel als elders’, die de wereldwijde economische crisis benutten door rassen en nationaliteiten tegen elkaar op te zetten. ‘Dit en niets anders’ was de ondergrond van het Scottsboro-proces. Als verlengstuk van de regering, was het volgens de brochure geen wonder dat ook de Nederlandse pers de zaak doodzweeg. Het koloniale beleid van Nederland in Indonesië was immers een vergelijkbare schande: ‘rede te over voor de pers hier te lande, om over schanddaden in Amerika maar geen keel op te zetten!’.⁶⁵

Om de sneer naar de Nederlandse pers kracht bij te zetten werd er verwezen naar een incident met *Het Volk* dat een maand eerder z’n aftrap vond met een artikel van Asser Benjamin Kleerekoper. Deze SDAP-propagandist had de Nederlandse communisten van hypocrisie beschuldigd door de Scottsboro-zaak op één lijn te stellen met de Mensjewiek-processen in Moskou: ‘aangezien de bourgeoisie daar voor meer dan 90 procent geliquideerd is, gebeurt daar in het groot, wat in Scottsboro in het klein geschied’.⁶⁶ *De Tribune* had woedend gereageerd door de schrijver onder andere uit te maken voor een ‘gebarsten kerkorgel, merk

⁶³ *De Tribune*, 12-05-1932.

⁶⁴ *De Tribune*, 31-05-1932.

⁶⁵ *Moord: redt de jonge negers van Scottsboro* (Amsterdam 1932).

⁶⁶ *Het Volk*, 01-04-1932.

A.B.K'.⁶⁷ In de brochure werd meer ruimte gemaakt voor een inhoudelijke weerlegging van Kleerekopers beschuldiging: de vergelijking tussen Scottsboro en de Mensjewiek-processen ging niet op want die laatsten werden gevoerd tegen 'lieden die door sabotage, door onderhandelingen met oorlogsaanstichters en door een moordaanslag op den Duitse gezantschapsraad den imperialistischen oorlog tegen de Sowjet-Unie wilden doen ontbranden'.⁶⁸

Als andere groepen eindelijk over Scottsboro berichtten werd meteen duidelijk gemaakt hoe lang dit wel niet geduurd had. Toen de Internationale Anti-Militaristische Vereniging (I.A.M.V.), waar vooral anarchisten lid van waren, op 6 mei haar leden aanspoorde om een krachtig protest naar de Amerikaanse ambassadeurs te zenden, interpreteerde *De Tribune* dit als een 'buitengewoon kenmerkend gebrek aan ernst'. 'De leden van de I.A.M.V. doen beter, om krachtig aan de plaatselijke Scottsboro-acties deel te nemen, en de achterstand en het miezerige gedoe van hun leiding te verbeteren tot de organisatie van een machtig protest van de Internationale arbeidersklasse'.⁶⁹

Vooraf voor de sociaaldemocraten hadden de communisten weinig lovende woorden. Voordat Ada Wright in Nederland arriveerde bezocht ze Duitsland, waar het haar in Hamburg en Berlijn verboden werd om in het openbaar te spreken. *De Tribune* legde overduidelijk de nadruk op de sociaaldemocratische achtergrond van de politiecommissarissen die in beide steden het verbod hadden uitgevaardigd. Het werd de lezers duidelijk gemaakt dat sociaaldemocratische leiders eerder tegen de campagne waren dan dat ze er aan meewerkten. Beeldend kunstenaar en socialistisch schrijver Freek van Leeuwen deed hier ook aan mee toen hij in zijn korte verhaal er alvast op vooruit blikte hoe de bijeenkomst met Ada Wright zou verlopen: 'In Rotterdam stroomt het revolutionaire proletariaat in het verkooplokaal samen. Sociaal-democraten. Ondanks het feit, dat de arbeiderspers deze geheele Scottsboro-affaire heeft doodgezwegen. OSP'ers. Ondanks het feit, dat De Kadt gezegd heeft, met deze zaak niet, maar dan ook niets te maken te hebben. Partijlozen, wier geweten gewekt werd door de onvermoeide agitatie der communistische Partij'.⁷⁰

⁶⁷ *De Tribune*, 06-05-1932.

⁶⁸ *Moord: redt de jonge negers van Scottsboro* (Amsterdam 1932).

⁶⁹ *De Tribune*, 11-06-1932.

⁷⁰ *De Tribune*, 07-06-1932.

Afbeelding 5: Aankondiging van de bijeenkomst met Ada Wright in de Diamantbeurs op 15 juni 1932.

Van demonstratie, colportagetochten en brochures tot aan een eindeloze stroom berichten in de krant en een heus lied: als Nederlandse communist was het begin juni 1932 onmogelijk om ongeïnformeerd te zijn over de Scottsboro-zaak. In één maand tijd was er in Nederland een zeer omvangrijke campagne van de grond gekomen. Men was er klaar voor toen Ada Wright op dinsdag 14 juni rond het middaguur in Nederland arriveerde. Volgens *De Tribune* verzamelden duizenden Amsterdamse arbeiders zich de volgende avond voor de Diamantbeurt op het Weesperplein om haar te horen spreken. De zaal zou barstensvol hebben gezeten toen Wright onder de melodie van De Internationale de zaal betrad. De krant wist het moment met gevoel voor drama te beschrijven:

Er zijn heel wat ogen, die zich met tranen vullen, heel wat vuisten, die zich ballen. Wat gaat er om in het hoofd van dit kleine negervrouwkje, dat strijdt voor 't leven van haar kinderen, en voor haar klassegenoten, en dat daarom in vele landen als staatsgevaarlijk is vervolgd en uitgebannen? Wat gaat er om in de hoofden van de talrijke proletarische moeders en vaders in de zaal, in de hoofden van die duizendkoppige menigte?⁷¹

⁷¹ *De Tribune*, 17-06-1932.

Voor de niet communistische bezoeker moet het enigszins frustrerend geweest zijn dat keer op keer duidelijk werd gemaakt dat het vooral een communistische bijeenkomst was. Waren het niet de Nederlanders die dit benadrukten, dan was dit wel Ada Wright zelf of de met haar mee-reizende Louis Engdahl, de secretaris-generaal van de Amerikaanse IRH. Wright introduceerde eerst zichzelf door te vertellen dat ze de moeder was van de 17-jarige Andy en 14-jarige Roy die in de gevangenis van Birmingham zaten en zelfs tegen borgstelling niet vrijgelaten werden. *De Tribune* benadrukte vervolgens dat zij in ‘eenvoudige woorden’ vertelde hoe haar jongens samen met zeven andere ‘negerarbeiders’ op zoek naar werk ‘in de handen van de Amerikaanse lynchjustitie raakten’. Volgens Wright was er toen de jongens op 6 april voor de rechtbank kwamen een paardenmarkt in Scottsboro georganiseerd om de veroordeling tot een feest te maken. Voor het gerechtshuis had een grote blanke menigte gestaan die ‘lynch de negers’ schreeuwden terwijl het Amerikaanse volkslied speelde om de mensen nog meer op te zwepen.

Volgens Wright bood men haar zoon Roy 500 dollar wanneer hij als kroongetuige van de rechtbank wilde optreden tegenover zijn broer en de andere jongen. ‘Maar Roy bleef standvastig: ik zal niet tegen de andere jongens liegen, als ze mijn broer vermoorden, wil ik met hem sterven’.⁷² Naast een herhaling van deze al bekende feiten wees Wright het publiek er vooral op dat alleen de IRH bereid was om haar zoons te redden. Alleen de communisten hadden een helpende hand toegestoken. Ze vertelde hoe toen de Rode Hulp vroeg om haar jongens te mogen verdedigen haar burens dit hadden afgeraden. Maar Wright, ofschoon zij nooit van de Rode Hulp gehoord had, had geantwoord: ‘De Rooden zijn de enigen, die van plan zijn ons te helpen! En vandaag weet ik dat dat de waarheid is’. Door te vechten voor de Scottsboro-jongens vocht de arbeider volgens haar voor de bevrijding van alle werkers in de hele wereld, blanken en zwarten. Dat ze verder weinig nieuws te melden had, was voor de meeste aanwezigen waarschijnlijk niet van belang: de kracht zat hem niet in wat ze zei maar dat zij het was die de mensen toesprak. Volgens *De Tribune* bruiste er toen ze uitgesproken was dan ook een storm van bijval door de zaal.⁷³

Engdahl, die na de pauze sprak, begon zijn rede door over hun spreekverbod in Hamburg en Berlijn uit te wijden. Daarmee hadden de sociaaldemocratische leiders zich volgens hem solidair verklaard aan de beulen van Alabama. Vervolgens besprak hij de toestand in Amerika, ‘Is dat werkelijk een paradijs’, vroeg hij zich openlijk af. Niemand durfde dat volgens hem nog vol te houden. In 1930 waren er 7000 politieke gevangenen, in 1931 10.000 en dit jaar zouden het

⁷² *De Tribune*, 17-06-1932.

⁷³ *Ibidem*.

er minstens 15.000 zijn. Engdahl ging nog even door met het opdissen van getallen. Twaalf miljoen arbeiders waren er werkloos, tien miljoen gedeeltelijk werkloos. Dertig a veertig miljoen mensen zouden er lijden onder een ‘geweldige honger als nooit te voren’. Aan werklozen werd er geen enkele steun gegeven, evenmin aan de hongerende boeren. Daarbij kwam nog de onderdrukking van de negerbevolking. Maar, sprak Engdahl hoopvol, deze Scottsboro-actie toonde hoe de eenheid tussen blanke en zwarte arbeiders aan het groeien was. Het doodvonnis van de Scottsboro-jongens was volgens hem een ‘oorlogskreet van het kapitalisme’. De slavernij was inmiddels afgeschaft maar hun vrijheid was een leugen. Het grootste onderdrukkingsmiddel tegen zwarte bevolking was het lynchen waaraan sinds de afschaffing van de slavernij volgens Engdahl inmiddels 3000 negers het slachtoffer geweest waren.⁷⁴

Nadat de secretaris-generaal zijn rede besloot met de kreet (in het Nederlands) ‘weg met de elektrische stoel! leve de internationale arbeiderssolidariteit’, en nadat er nog enkele korte toespraken door anderen klonken, stroomde de zaal rond 10 uur leeg om te gaan demonstreren. Ada Wright liep vooraan in de stoet, schouder aan schouder met de bekende communist David Wijnkoop en ‘een Amsterdamsche bruine pioniere’. Zo’n zeventuizend mensen liepen er volgens *De Tribune* met hen mee. Ze droegen doeken, borden en vlagen en scandeerden het woord Scottsboro.⁷⁵ De verslaglegging van de bijeenkomst in Rotterdam was veel summierder. Wat daar gebeurde en gezegd werd was dan ook nagenoeg hetzelfde als in Amsterdam. De avond eindigde ook minder spectaculair: er mocht niet worden gedemonstreerd. De Rotterdamse politie had waarschijnlijk de ongeregelde heden van 17 april nog vers in het geheugen. Om dan toch nog iets te kunnen melden liet de krant weten dat er in de pauze niet minder dan zeven rechercheurs de zaal uit waren gegooid.⁷⁶

Het VARA-incident

Voor wie zowel de bijeenkomst dinsdag in Amsterdam als woensdag in Rotterdam gemist had, was er goed nieuws: Ada Wright zou die vrijdag om 6 uur s ’avonds live op de VARA-radio te horen zijn. Dat het een sociaaldemocratische zender was nam de IRH blijkbaar op de koop toe. De communisten beschikten nou eenmaal niet over een eigen radiozender en het was een manier om een groot publiek te bereiken. Toch zou het de oorzaak zijn van een groot conflict tussen de communisten en sociaaldemocraten.

⁷⁴ *De Tribune*, 17-06-1932.

⁷⁵ *De Tribune*, 17-06-1932; Dat er 7000 arbeiders in de stoet meeliepen is waarschijnlijk enigszins overdreven. *De Surinamer* spreekt in een bericht van 7 augustus over 3000 man.

⁷⁶ *De Tribune*, 16-06-1932.

De maandag na de radiotoespraak opende *De Tribune* met een spectaculaire titel: ‘Ada Wright’s rede voor de V.A.R.A., niet vertaald maar verkracht!’. De gedeeltes waarin Wright sprak over de communistische Internationale Rode Hulp waren door de vertaler vervangen door ‘socialistische kameraden’ of in het geheel weggelaten. Niet de VARA-luisteraar maar hun leiders kregen de beschuldigende vinger toegewezen. Het was een slimme poging om de sociaaldemocratische arbeider naar de communistische kant te verleiden. Er werd zelfs een rechtstreeks appel op hen gedaan: ‘Gaat gij met deze methodes van uw omroep akkoord? Gaat u akkoord met dit bedrog aan de massa der luisteraars? Uw leiders pogen met deze vervalsching de schijn te redden en de aandacht er van af te leiden, dat zij de strijd voor de bevrijding der Scottsboro-jongens vanaf het begin hebben tegengewerkt’. *Het Volk* verdedigde haar sociaaldemocratische achterban fel. Ze ontkende het weglaten van bepaalde stukken in de rede niet maar dat was alleen het geval geweest met zinsdelen die ‘al te opzettelijk waren ingelast om voor de IRH propaganda te maken’. Wat over het proces handelde was gewoon uitgezonden. Dat *De Tribune* de VARA hierom belasterde bewees volgens *Het Volk* dat de vrijheid van de Scottsboro-jongens voor de communisten helemaal niet het belangrijkste was. Zij hadden de zaak alleen maar aangegrepen om ‘voor hun eigen standje’ reclame te maken en de sociaaldemocratische arbeidersbeweging zwart te maken. De beschuldigingen van *De Tribune* konden dus worden afgedaan als ‘leugenachtige bedenksels’.⁷⁷

Daarmee was het laatste woord nog niet gezegd. Drie dagen later kwam er een antwoord van de communisten. De kop van het artikel in *De Tribune* was wederom spectaculair: ‘De reformistische bedriegers schuwen het licht’. Volgens het communistische dagblad zat het artikel in *Het Volk* vol met ‘armzalige uitvluchten’ en ‘verfoeilijke drogredenen’. Het was volgens de krant niet waar dat de gedeeltes die weggelaten waren niets met het Scottsboro-proces te maken hadden. De IRH en de gebeurtenissen in Scottsboro waren namelijk onlosmakelijk aan elkaar verbonden. Zonder de IRH zou er helemaal geen proces geweest zijn. Daarnaast was het ook niet waar dat de Scottsboro-campagne door hen uit opportunistische motieven gevoerd werd: ‘iedere partij oogst ten slotte, wat ze gezaaid heeft, that’s the matter of fact’. Dat de communisten extra leden wonnen vanwege hun campagne voor de Scottsboro-jongens was simpelweg een bijkomstigheid van hun harde werk. Dat de VARA dit niet begreep bewees hoezeer diens hoofdredactie van de massa vervreemd was.⁷⁸

Over het VARA-incident werd niet alleen driftig geschermd met de sociaaldemocraten. Ook de redactie van *De Fakkel*, het partijblad van de Onafhankelijke Socialistische Partij

⁷⁷ *Het Volk*, 22-06-1932.

⁷⁸ *De Tribune*, 25-06-1932.

(OSP), kon op een stevige woordenwisseling rekenen toen ze weigerden in te gaan op het verzoek van de communisten om hun reactie op de aantijgingen van *Het Volk* te publiceren. Volgens de OSP berustte het verzoek van *De Tribune* op een misverstand: ‘Het komt ons onbegrijpelijk voor, dat u prijs zou kunnen stellen op publicatie van het door u bedoelde in een orgaan van de mensen die volgens uw opvatting ‘linkse sociaalfascisten’ en ‘de ergste vijanden der arbeidsbeweging’ zijn’. Zolang *De Tribune* haar houding ten opzichte van de onafhankelijke socialistische partijen niet wilde wijzigen kon er van publicatie geen sprake zijn. Net als de sociaaldemocraten waren zij ervan overtuigd dat het de communisten alleen maar te doen was reclame voor ‘de eigen ondernemingen’ te maken.⁷⁹

Natuurlijk moest *De Tribune* ook daar weer op reageren. De krant ging ervan uit dat de OSP met ‘eigen ondernemingen’ de Internationale Rode Hulp en dus ook de Komintern bedoelde. Blijkbaar nam zij dergelijke miljoenenorganisaties niet serieus, blijkbaar werden deze niet gezien als ‘verschijnselen in de klassenstrijd’ of als ‘arbeiderseenheden’, maar als een ‘persoonlijke liefhebberij’ van diens vertegenwoordigers. Daarmee waren de onafhankelijke socialistische partijen volgens *De Tribune* het tegenovergestelde van ‘proletarische eenheids-mensen’. Wat dat precies inhield liet de krant aan haar lezers over. Hier was in ieder geval sprake van een ‘arbeidersvijandelijk complot’, van zowel het VARA-bestuur als de redacties van *Het Volk* en *De Fakkel*.⁸⁰

⁷⁹ *De Tribune*, 08-07-1932.

⁸⁰ *Ibidem*.

Hoofdstuk 3 – De beeldvorming van de campagne

Een ‘keten van moorden’ tegen de arbeidersklasse

In een van de eerste artikelen in *De Tribune* over de Scottsboro-zaak, dat toen nog bescheiden op pagina 4 stond, werden de arbeiders en arbeidersvrouwen van Amsterdam opgeroepen om dinsdag 7 juli 1931 in massa naar het concertgebouw De Casino te gaan en daar te protesteren tegen de ‘voorgenomen kindermoord der Amerikaanse lynchjustitie’.⁸¹ De oproep was volgens het dagblad geschreven door Clarence Miller, een Amerikaanse communist die op dat moment in Rusland verbleef. Miller was een van de zeven arbeiders die in 1929 naar aanleiding van een omvangrijke staking in Gastonia (Noord-Carolina, VS) ter dood veroordeeld waren. De Internationale Rode Hulp voerde fanatiek campagne tegen de veroordeling, zorgde ervoor dat de straf werd omgezet in een gevangenschap en hielp hem om tijdens zijn borgtocht via Berlijn naar Moskou te ontsnappen. Miller werd daar gastvrij ontvangen: hij kreeg een appartement en mocht colleges politicologie geven.⁸²

Volgens *De Tribune* was de staking van Gastonia de eerste keer dat zwarte en blanke arbeiders zich verenigden ten behoeve van de klassenstrijd. De gebeurtenissen in Scottsboro werden hier door de krant in een vloeiende lijn mee verbonden. De Amerikaanse bourgeoisie zou zo geschrokken zijn van de nieuwe arbeidersklasse van het Zuiden, bestaande uit ‘de tien miljoen neger-arbeiders en -boeren die tot het besef ontwakten dat de Communistische Partij de eenige partij is’, dat zij haar toevlucht tot lynchen nam. Omdat de IRH hier succesvol campagne tegen voerde werd er nu een poging gedaan om over te gaan tot het legaal lynchen van zwarte Amerikanen; het resultaat was hetzelfde, maar nu met de tussenkomst van een rechtbank. De Scottsboro-jongens waren hier de meest recente slachtoffers van, aldus *De Tribune*.⁸³

Om de noodzaak tot actie nog meer tot de lezers te laten doordringen werd in het artikel nog eens het noodlot van Nicola Sacco en Bartolomeo Vanzetti in herinnering gebracht. In mei 1920 waren deze twee Italiaanse immigranten in de buurt van Boston gearresteerd op verdenking van roofmoord, en ondanks gebrekkige bewijslast en een rommelig proces kregen ze de doodstraf. Wereldwijd werd er geprobeerd om de voltrekking van het vonnis tegen te houden. In Nederland werd er zelfs een poging gedaan om met verschillende linkse partijen een gezamenlijke actie te starten, maar tussen de anarchisten en communisten bleek dat niet haalbaar. De wederzijdse verwijten waren te groot, en beide groeperingen zouden daarom op eigen houtje

⁸¹ *De Tribune*, 04-07-1931.

⁸² John. A. Salmond, *Gastonia, 1929: The story of the Luray Mill Strike* (North Carolina 1995) 59-169.

⁸³ *De Tribune*, 04-07-1931.

campagne voeren. De communisten organiseerden onder leiding van de IRH-Holland verschillende demonstraties in Amsterdam en Rotterdam. Trots meldden zij aan Moskou dat er sinds 1918 niet meer zo enthousiast gedemonstreerd was.⁸⁴

Het mocht allemaal niet baten: na zes jaar in gevangenschap te hebben doorgebracht werden Sacco en Vanzetti in de nacht van 22 op 23 augustus 1927 geëxecuteerd. Toch was hun rol op het internationale toneel van de arbeidersklasse daarmee niet uitgespeeld: nog jaren daarna bleef hun dramatische noodlot verbindend werken. Het verenigde mensen wereldwijd in een gezamenlijke afkeer tegen politieke intolerantie, discriminatie en klassenjustitie.⁸⁵ Daar zou ook de verbinding met de Scottsboro-campagne liggen: in de strijd voor de jongens zouden de namen Sacco en Vanzetti talloze keren genoemd worden. ‘Precies zoals wij, de Gastoniagevangenen, door de solidariteit der arbeiders en door de actie van de Internationale Roode Hulp van den electrischen stoel en later van een twintigjarige tuchthuisstraf zijn gered, zoo moeten ook deze kinderen op den electrischen stoel voor het lot van Sacco en Vanzetti bewaard blijven!’ waarschuwde Miller in *De Tribune*.⁸⁶

Blijkbaar had het artikel het nodige effect: toen de georganiseerde protestvergadering op dinsdag 7 juli begon zat de zaal overvol. Er zaten zelfs een ‘5-tal negers’ in het publiek, meldde *De Tribune* verheugd.⁸⁷ Ze mochten eerst luisteren naar Henk Gortzak, die namens de communistische jeugd het woord nam. Hij begon met een korte opsomming van de feiten van de veroordeling, om vervolgens - net als het artikel in *De Tribune* - Scottsboro te verbinden met Gastonia en Sacco en Vanzetti. Volgens Gortzak waren alle drie ‘schakels in de keten van moorden’ waar ‘de dollarbourgeoisie’ schuldig aan was.⁸⁸

Daarna sprak de Indonesische communist Abdoel Madjid namens de Internationale Roode Hulp. Hij wees zijn publiek er op dat het proces niet zozeer een proces van ras tegen ras was, maar vooral van klasse tegen klasse. Volgens Madjid probeerde de Amerikaanse bourgeoisie hiermee de solidariteit tussen zwarte en blanke arbeiders tegen te houden, en was dit karakteristiek voor de ondergangperiode waarin het internationale kapitalisme zich bevond. Dit was ook de kern van de resolutie die aan het einde van de vergadering met algemene stemmen werd aangenomen en verstuurd naar het Amerikaanse consulaat: het Scottsboro-proces was volgens de communisten een poging om een wig te drijven tussen de blanke en zwarte

⁸⁴ E. Kropaar, ‘Redt Sacco en Vanzetti!’, *De Groene Amsterdammer* 37 (1997) 17-24.

⁸⁵ L. McGirr, ‘The Passion of Sacco and Vanzetti: A Global History’, *The Journal of American History* 93 (2007) 1085-1115.

⁸⁶ *De Tribune*, 04-07-1931.

⁸⁷ *De Tribune*, 10-07-1931.

⁸⁸ *Ibidem*.

arbeiders die in opstand kwamen tegen het Amerikaanse imperialisme.⁸⁹ Het was niet de enige protestbrief met een dergelijke strekking die dit consulaat van Nederlandse communisten zou ontvangen.

Er werd door de communisten gesproken over de ‘Sacco’s en Vanzetti’s van Scottsboro, of de slachtoffers van Gastonia kwamen in beeld.⁹⁰ Daarnaast werden ook vaak de namen van Tom Mooney en Warren Billings met Scottsboro in verband gebracht. Op 22 juli 1916 was er in San Francisco een feestelijke parade georganiseerd om de mobilisatie van het Amerikaanse leger te vieren. Verschillende revolutionaire groeperingen besloten een protestmars te houden, omdat zij vermoedden dat de parade georganiseerd werd door financiers en fabriekseigenaren die van een nieuwe oorlog zouden profiteren. Tijdens de mars ontplofte er een bom die voor tien mensen de dood betekende. Veertig mensen raakte gewond, waaronder een jong meisje die haar beide benen verloor. De twee radicale arbeidersleiders Mooney en Billings werden gearresteerd en, na een loodzware reeks aan ondervragingen, ter dood veroordeeld. Het bewijs tegen de twee was dun, maar hun radicaal-socialistische achtergrond maakte ze een gemakkelijke prooi.⁹¹ In beide gevallen zouden hun straffen omgezet worden in gevangenisstraffen. In 1939 werden ze uiteindelijk zelfs vrijgelaten.

De Rotterdamse schrijver en kunstschilder Bertus Meijer plaatste in juni 1932 de Scottsboro-zaak in een nog langere traditie door middel van een kort verhaal voor *De Tribune* met de poëtische zinnen: ‘gedenk de gehangenen van Chicago, gedenkt Sacco en Vanzetti, gedenk Mooney en Billings, acht nieuwe slachtoffers [de Scottsboro-jongens] in de klauwen van den bloedvampier’.⁹² Met ‘de gehangen van Chicago’ verwees hij naar de Haymarket-affaire. Begin mei 1886 waren er stakingen en demonstraties uitgebroken bij grote bedrijven en fabrieken in Chicago voor een achturige werkdag. De eerste demonstraties begonnen op 1 mei, en naarmate de eerste twee dagen verstreken werd de situatie steeds grimmiger. De politie trad hard op: op 3 mei was er al een dode gevallen en waren er meerdere gewonden. Op 4 mei kwamen de spanningen tot een hoogtepunt: op Haymarket, het centrale stadplein werd een bom naar de politie gegooid, waarop agenten wild om zich heen begonnen te schieten. Zowel onder de politie als onder de demonstranten vielen dodelijke slachtoffers. Kort na het drama werden enkele vakbondsvoormannen en bekende anarchisten gearresteerd, en na een proces van enkele weken

⁸⁹ *De Tribune*, 20-07-1931 en 30-07-1931.

⁹⁰ *De Tribune*, 13-07-1931.

⁹¹ C. Gentry, *Frame-up: The Incredible Case of Tom Mooney and Warren Billings* (New York 1967) 52-430.

⁹² *De Tribune*, 09-06-1932.

werden alle verdachten ter dood veroordeeld. Een deel van de straffen werd uiteindelijk omgezet in een gevangenisstraf, op voorwaarde dat de veroordeelden hun levensovertuiging afzwoeren. De vijf die dat weigerden werden op 6 november 1887 opgehangen.⁹³

Twee jaar later werd tijdens het eerste congres van de Tweede Internationale op voorstel van Vladimir Lenin en Rosa Luxemburg besloten dat er op 1 mei voortaan jaarlijks gedemonstreerd zou worden voor betere arbeidsvoorwaarden. De vermoorde arbeiders werden al snel bekend als de martelaren van Haymarket. Nog jarenlang droegen Amerikaanse anarchisten een bronskleurig metalen speldje in de vorm van een galg op hun revers.⁹⁴ De overledenen konden zo hun plaats innemen in het pantheon van communistische martelaren. Blijkbaar hoorden de Scottsboro-jongens in het zelfde rijtje thuis. Keer op keer werden de Nederlandse communisten er aan herinnerd dat het proces niet op zichzelf stond: het was één schakel van een veel grotere keten.

Het antikolonialisme en antiracisme van Anton de Kom

De in communistische kringen bekende Surinaamse activist Anton de Kom was geheel in de ban van het Scottsboro-proces en stak al vanaf het begin zijn verontwaardiging over de zaak niet onder stoelen of banken. Al tijdens een van de allereerste vergaderingen van de IRH waar er over de zaak gesproken werd nam hij het woord, en hij beschuldigde de sociaaldemocratische partij ervan dat zij er nog geen letter over geschreven had.⁹⁵ Volgens zijn biografen Rob Woortman en Alice Boots werd zijn aandacht er helemaal door in beslag genomen. Samen met Tom Rot reisde hij verschillende keren door het land, om tijdens zijn toespraken het verband te leggen tussen de gebeurtenissen in Alabama en de vele voorbeelden van klassenjustitie die hij voor zijn onderzoek *Wij slaven van Suriname* was tegengekomen.⁹⁶

Op zaterdag 26 maart 1932 sprak hij te Utrecht op het ‘Volkscongres tegen roofloot en oorlog’ en stelde zich daar voor zijn publiek voor als ‘vertegenwoordiger van de gekleurde en koloniaal onderdrukte, uitgezogen massa’. Volgens De Kom moesten de negen kinderen sterven ‘omdat het arbeiderskinderen zijn en omdat ze zwart zijn’. De diepere oorzaak van de veroordeling was volgens hem dat rassenhaat door blanken gestimuleerd werd omdat zij er belang

⁹³ P. Avrich, *The Haymarket Tragedy* (Princeton NJ 1984) 43-46.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ *De Tribune*, 21-03-1932.

⁹⁶ A. Boots en R. Woortman, *Anton de Kom. Biografie 1898-1945/1945-2009* (Amsterdam/Antwerpen 2009) 158-161.

bij hadden om gekleurde volken uit te zuigen.⁹⁷ Om zijn statement kracht bij te zetten schokte hij zijn publiek nog met een voorbeeld dat hij naar eigen zeggen zelf had meegemaakt.

Een blank meisje deed aangifte nadat een neger haar op straat zou hebben aangerand. Vervolgens werd een neger gearresteerd van wie het meisje zei dat hij op de dader leek. Ondanks zijn kloppende alibi werd hij onmiddellijk verbrand. Tijdens het aanbrengen van takken en bladeren voor de verbranding protesteerde de vrouw van de neger, waarna ook zij op de brandstapel gezet werd. Toen De Kom de volgende zinnen sprak ging er een ‘afgrijzen, gevloek en gescheld’ door de zaal: ‘Terwijl het vuur aan haar tenen reeds brandde, kwam er een blanke schoft – de vrouw was zwanger – sneed met een vlijmscherp mes haar buik open, het kind rolde er uit en hij doodde het door het een trap met zijn hak te geven’. Ten slotte bekritiseerde De Kom de burgerlijke pers en het arbeidersblad *Het Volk*: ‘Zij schrijven nauwelijks over de Scottsboro-boys. Waar ze wel aandacht aan besteden, is de geruchtmakende ontvoering van de baby Lindberg – de succesvolle piloot die als eerste solo de oceaan overvloog en daarmee een fortuin verwierf. Deze bladen demonstreerden hiermede dus volkomen hun klasse-standpunt.’⁹⁸

Ruim twee maanden later, op vrijdagavond 3 juni 1932, belegde de Nederlandse afdeling van de Liga tegen Imperialisme en Koloniale overheersing een protestvergadering in concertzaal Musica in Amsterdam. De Liga was in februari 1927 te Brussel opgericht met als doel de strijd voor zelfbeschikking tegen de kolonialistische grootmachten te ondersteunen. Middels de Liga probeerde de Duits communist, uitgever en filmproducent Willi Münzenberg om intellectuelen voor Moskou te strikken, zoals Roland Holst en de Franse Schrijver Henri Barbusse. Münzenberg presenteerde de Liga als een geheel onafhankelijke organisatie, maar in de praktijk werd deze geheel gedomineerd door de Komintern.⁹⁹

De vergadering van 3 juni begon met een mededeling van de voorzitter over de koloniale tentoonstelling die op dat moment in Den Haag plaatsvond. Op een terrein van 4 hectare in het Westbroekpark te Den Haag werd van 14 mei tot 2 oktober een tentoonstelling gehouden, waarbij het publiek een beeld van het culturele en religieuze leven van de Indonesische bevolking voorgeschoteld kreeg. Volgens de voorzitter kreeg men daar alleen de mooie zijde te zien. De Nederlandse arbeider werd een rad voor de ogen gedraaid om ‘straks, als de ellende niet langer

⁹⁷ Boots, *Anton de Kom*, 197.

⁹⁸ Verslag van het Volkscongres tegen Loonroof en Oorlog, gehouden op zaterdag 26 en zondag 27 maart 1932, in het NV-huis te Utrecht, Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage, min. van Justitie geheim chronologisch archief oktober 1918 t/m december 1939, inv. nr. 16773.

⁹⁹ Voerman, *Meridiaan van Moskou*, 363.

gedragen kan worden door de miljoenen arbeiders van Indonesië, en zij zich zullen los worstelen van de blanke beesten, de Hollandsche arbeiders op hun bruine kameraden los te laten'.¹⁰⁰ Daarna was Anton de Kom aan het woord die allereerst de Nederlandse overheersing hekelde die het gelukt was om de Indonesische bevolking in bedwang te houden. Toch zou volgens hem het de gekleurde bevolking eens lukken om met behulp van de blanke arbeiders 'de Nederlandse bourgeoisie naar de hel te jagen'. Vervolgens klonk het Scottsboro-lied, dat volgens *De Tribune* voor een luid applaus zorgde.¹⁰¹

Anton de Kom vertrok vijf maanden na de vergadering in Musica met zijn Nederlandse gezin naar Suriname, waar hij op 4 juni 1933 aankwam. Vanwege zijn werk in tal van links-revolutionaire organisaties werd hij door de koloniale autoriteiten streng in de gaten gehouden. Al een maand na zijn aankomst, op 1 februari, werd hij gearresteerd en gevangengezet. Toen de Nederlandse communisten dat hoorden was de verontwaardiging groot, helemaal toen zij hoorden dat tijdens een demonstratie voor De Kom's vrijlating op het Gouvernementsplein van Paramaribo door politievuur twee doden en dertig gewonden waren gevallen. Dag in dag uit klonk in de kolommen van *De Tribune* protest hiertegen. Ook werd er door het tijdschrift *Links Richten*, van het gelijknamige arbeiders-schrijverscollectief dat in 1930 was opgericht, het 'A. de Kom/Scottsboro-nummer' gepubliceerd. Dit nummer dat de ondertitel 'negernummer' droeg, besteedde zowel aandacht aan het Scottsboro-proces als aan het werk van Anton de Kom.¹⁰²

Anton de Kom was een held geworden in communistische kringen en droeg er aan bij dat het 'negervraagstuk' een steeds populairder strijdmotief werd. Eind 1932 verscheen er in Nederland een vertaling van het boek *Omdat ik zwart ben* van de Franse journaliste Magdeleine Paz. De Kom werd erdoor gegrepen, en het was in die dagen zijn favoriete boek. Paz liet in het boek merken dat zij zich als blanke schuldig en machteloos voelde over het onrecht dat zwarten in Amerika werd aangedaan. Zeer gedetailleerd beschreef ze de lynchpartijen, waarvan het volgens haar bijzaak was of de slachtoffers de misdaad nu wel of niet begaan hadden; het ging er haar vooral om de op niets gebaseerde macht van blank over zwart aan te tonen. *Links Richten* plaatste een fragment van het boek over het lynchen in het negernummer, en de Rotterdamse dichter Lou Tieman werd zo door het fragment geraakt dat hij een gedicht schreef dat de titel van het boek van Paz droeg. Scottsboro werd niet onbenoemd gelaten:

¹⁰⁰ *De Tribune*, 07-06-1932.

¹⁰¹ Ibidem.

¹⁰² 'Onze helden', *Links richten* nr. 9, (mei 1933), 1-3.

Omdat wij zwart zijn

Ziet mijn gelaat, het is zwart
het is zoo zwart als de harten der blanken
die moorden omdat wij zwart zijn,
Scottsboro
Georgia
Mississippi
Louisiana
schandplekken der wereld
zwarte plekken in de blanke heilstaat
Amerika
stond niet, jaar op jaar, eeuw op eeuw,
de blanke beul klaar om ons te lynchen?
nemen zij niet onze vrouw,
onze kinderen,
onszelf.

De blanke handen zien rood
Rood van het bloed
Geperst uit onze zwarte lijven
En zwart is hun hart
Omdat zij niet voelen de liefde
Die moet zijn van mensch tot mensch
Maar de tijd komt,
Blanke beul
Dat wij zullen slaan onze vlakke handen
In je hatelijk gelaat!¹⁰³

Dat er in Nederland weinig donkere mensen waren, maakte Anton de Kom als zwarte activist hier een eenling. Op internationale schaal paste hij echter goed in het rijtje jonge schrijvers en dichters die in het Amerika van de jaren dertig een nieuw zwart bewustzijn probeerden uit te

¹⁰³ Boots, *Anton de Kom*, 149

drukken. De New Yorkse wijk Harlem vormde hun trefpunt, en hun stroming wordt daarom ook wel ‘The Harlem Renaissance’ genoemd. Door middel van literatuur, poëzie en wetenschap probeerden zij duidelijk te maken dat zwarten trots moesten zijn op hun huidskleur.¹⁰⁴ Een van de belangrijkste vertegenwoordigers van die stroming was de jonge communist Langston Hughes, die in zijn gedichten het ritme van de blues probeerde te verwerken. Hughes schreef een gedichtenbundel die geïnspireerd was door de Scottsboro-zaak. Een van die gedichten werd voor het negernummer van *Links Richten* vertaald door de communistische prozaschrijver Jef Last:

Goede morgen revolutie!

Goeie morge, revolutie!

Jij bent nou de beste vrind

die ik ooit had

van nou af benne we maatjes

Zeg, hoor us Revolutie!

Je kent de baas waar ik altijd peesde?

die vent, die me de zak gaf om centen te sparen?

die heb ik een lange brief gepend voor jou aan de kranten.

zei dat je een raddraaier was, een opruier uit Moskou

in andere woorden, een echte smeerlap

Hij riep de politie

en zei: dat ze uit moesten kijken naar een vent

genaamd: Revolutie.¹⁰⁵

Naast het fragment van het boek van Paz, en de gedichten van Paz en de poëzie van Langston Hughes stond er in het negernummer ook een passage uit *Onze helden*, het boek van De Kom. De tekst wijkt echter teveel af van De Kom’s stijl om aan hem toegeschreven te kunnen worden. Het stuk in *Links Richten* stond vol met communistische retoriek, terwijl dat in het origineel niet het geval was:

¹⁰⁴ Cary D. Wintz, *Harlem Speaks: A Living History of the Harlem Renaissance*. (Naperville 2007).

¹⁰⁵ Boots, *Anton de Kom*, 151.

En gij Nederlandsche proletariers voor wie ik mede dit boek schrijf, (...) gij die helden gekend hebt als geuzen en die aan uw vanen de kleur geeft van het bloed van de Parijsche kommune, (...) en hun beeltenis zal meegedragen worden in uw stoeten naast die van Lenin op de dag, dat de grote afrekening met het kapitalisme zal plaatsvinden.¹⁰⁶

Het was ongebruikelijke taal voor De Kom en was waarschijnlijk dan ook geschreven door een van de redacteurs van het tijdschrift. *Links Richten* moet het zich als doel hebben gesteld Anton de Kom als een rasechte communist neer te zetten. Hoewel hij nooit lid werd van de partij werd hij toch gekoesterd als hun eigen zwarte revolutionair.¹⁰⁷

Niet alles in het negernummer stond in rechtstreekse verbinding met Anton de Kom. Marcel Harryk leverde een bijdrage aan het nummer door de lezer uit te leggen waar het de blanken in het zuiden van de Verenigde Staten nou echt om te doen was. In werkelijkheid ging het volgens hem namelijk helemaal niet over ras. Het ging erom goedkope liftboys, keukenmeiden en kelners te hebben, ‘bekwaam om hun onderwerping te toonen en kindermeiden, waarvan men zal houden als van goede oude paarden’. Het ging erom ongeorganiseerde mijnwerkers te hebben, ‘stevige en niet veeleischende jongens voor het abbatoir van Chicago en vooral om flinke katoenplukkers’, die eeuwig in de schuld moesten blijven en nooit hun verplichtingen zouden durven ontvluchten uit vrees voor de marteldood. Daarnaast ging het er volgens de schrijver voor ‘hen die dat geweldige vasteland uitbuiten’ vooral om te verhinderen dat blanke en zware arbeiders elkaar de hand zouden rijden. ‘Hij komt uit de stad in Afrika en Azië waar orde heerscht, de blanke man – revolver in den gordel, whiskey, syfilis, verkrachting na verkrachting – is daar voorbij gegaan. Wij, wij zijn blank, begrijp je dat, smerige neger? Acht negerkinderen. Acht jonge arbeiders’. Harryk sloot veelzeggend af: ‘Rassenstrijd? Neen, klassenstrijd. Herinnert u zich Sacco en Vanzetti’.¹⁰⁸

Anton de Kom werd op 10 mei door de Surinaamse autoriteit op een schip naar Nederland gezet.¹⁰⁹ Om hem welkom te heten stond er bij zijn aankomst een stuk in *De Tribune* met de titel ‘Welkom aan onze Kameraad A. de Kom, solidair met de gekleurde strijder!’. De krant wees De Kom erop dat zij ‘vanaf het moment dat koloniale fascistten u in den kerker wierpen’

¹⁰⁶ Ibidem, 153.

¹⁰⁷ Boots, *Anton de Kom*, 154.

¹⁰⁸ ‘Onze helden’, *Links richten* nr. 9, (mei 1933), 1-3.

¹⁰⁹ G.J. Oostindie, ‘Kom, Cornelis Gerhard Anton de’ in: *Biografisch woordenboek van Nederland 5* (Den Haag 2001) 256-259.

op hun post waren geweest, terwijl de burgerpers, van liberaal tot katholiek en van antirevolutionair tot vrijzinnig-democratisch, had gezwegen. Volgens de krant was het nog het ergst dat ook de sociaaldemocratische pers min of meer gezwegen had. ‘Weliswaar gaf zij de feiten, doch nimmer eischte zij uw invrijheidsstelling’.¹¹⁰ De boodschap was dat slechts de communisten zich vanaf het begin af aan achter het Surinaamse proletariaat geschaard had.

Middels deze ode aan De Kom wilden ze demonstreren dat bij hen het sterke besef leefde dat blanke en gekleurde arbeiders zich dienden te verenigen. Volgens hetzelfde bericht waren de Scottsboro-jongens er het bewijs van dat, hoewel de slavernij officieel was afgeschaft, een neger nog altijd ‘een wezen van inferieure kwaliteit’ was. ‘Wij weten hoe het ‘beschaafde’ – en vooral ‘democratische’- Amerika de gekleurde arbeiders geknecht en als minderwaardig behandeld’.¹¹¹ Volgens *De Tribune* deden de Hollanders daar met hun koloniale beleid, dat een aaneenschakeling van ‘terreur en imperialistische uitbuiting’ was, niet in onder.

De Kom bleef het in de jaren daarna opnemen voor de Scottsboro-jongens. Hij maakte vaak moeiteloos de verbinding tussen de campagne voor hun vrijlating en zijn strijd voor een onafhankelijk Suriname. Nog in februari 1934, op een vergadering van de Liga tegen Imperialisme en Koloniale Overheersing, opende hij zijn spreekbeurt met een Surinaams gedicht. Vervolgens ging hij meteen over tot de behandeling van het Scottsboro-proces, waarin hij zijn publiek er op wees dat in 1932 zeven negers werden gelyncht tegen 47 in 1933. Tegen deze ‘waan-zinnige negermoorden’ moest het uiteindelijk wel tot een opstand komen. Dat gold volgens hem ook voor het koloniale systeem in Suriname. Hij riep tot een gemeenschappelijk strijd. ‘Het negervraagstuk is toch niet minder belangrijk dan dat der andere verdrukte volkeren’, aldus De Kom.¹¹²

De Kom droeg zo bij aan een ontwikkeling die bepalend was voor de retoriek van de Nederlandse Scottsboro-campagne: de nieuwe antiracistische boodschap die zijn ingang vond in bestaande anti-kolonialistische retoriek. Dat was een ontwikkeling die niet in Nederland zijn oorsprong vond daarvoor waren er hier te weinig kleurlingen. In Engeland bestond er eind jaren twintig wel een beginnende zwarte linkse beweging onder havenarbeiders. Koloniale studenten en Afrikaanse en Indiaanse intellectuelen kwamen daar, aangemoedigd door de Communistische partij van Groot-Brittannië (CPGB), in opstand tegen de toenemende geïnstitutionaliseerde

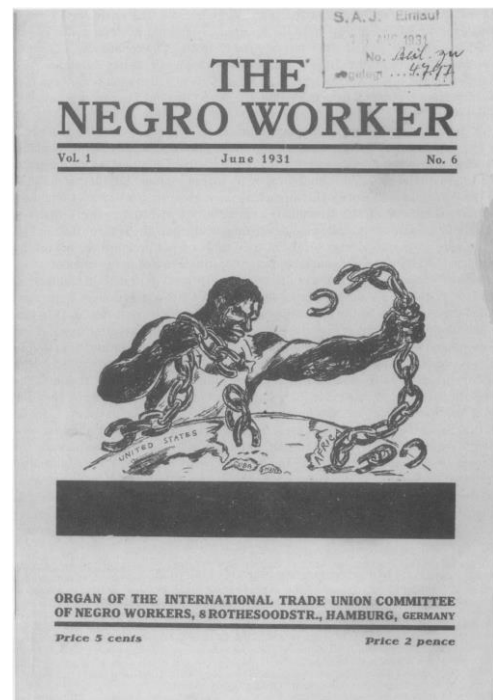
¹¹⁰ *De Tribune*, 26-05-1933.

¹¹¹ Ibidem.

¹¹² *De Tribune*, 20-02-1934.

rassenscheiding in de bedrijven en fabrieken waar ze werkten.¹¹³ Ze werden daarin sterk beïnvloed door de Trinidadiaanse activist George Padmore, die zich in het theoretische tijdschrift van de CPBG *Labour Monthly* veelvuldig uitliet over kolonialisme en racisme, en deze twee ook met elkaar in verbinding bracht. Padmore vormde een cruciale verbinding tussen het Anglo-Amerikaanse zwarte radicalisme, de Komintern en de anti-imperialistische en antiracistische beweging op het Europese continent. Hij was samen met Willi Münzenberg ook een van de eerste internationale propagandisten van de Scottsboro-campagne.¹¹⁴

In het voorjaar van 1931 was Padmore tijdens een internationale conferentie in Hamburg betrokken bij de oprichting van de door de Komintern gesteunde International Trade Union Committee of Negro Workers (ITUCNW). Hij werd vervolgens hoofdredacteur van diens maandblad *The Negro Worker*, die zijn weg vond naar lezers in Europa, Afrika en Amerika.¹¹⁵ Anton de Kom ontmoette in het voorjaar van 1934 Otto Huiswout, de oprichter van *The Negro Worker*, die hem vroeg om een bijdrage aan het blad te leveren. Hij stemde toe en in juni werd er een vertaald artikel van zijn hand gepubliceerd dat hij eerder geschreven had voor *De Communistische Gids*. Organisaties zoals de Internationale Rode Hulp werden sterk door een blad als *The Negro Worker* beïnvloed, en namen steeds meer diens antiracistische boodschap over.¹¹⁶ Via Anton de Kom en de IRH bereikte die boodschap ook Nederlandse communisten, waardoor er, voordat de Scottsboro-campagne Nederland bereikte, dus al een antiracistische ondergrond ontstond. De Scottsboro-campagne kon floreren vanwege die ondergrond, maar zal er op zijn beurt ook aan bijgedragen hebben dat antiracisme onder Nederlandse communisten een meer vanzelfsprekend strijdmotief werd.

Afbeelding 6. Voorblad van *The Negro Worker* 6, juni 1931.

¹¹³ P. Fryer, *Staying Power: The History of Black People in Britain* (Londen 1984) 298-321.

¹¹⁴ Miller, Pennybacker en Rosenhaft, *Mother Ada Wright and the International Campaign*, 395.

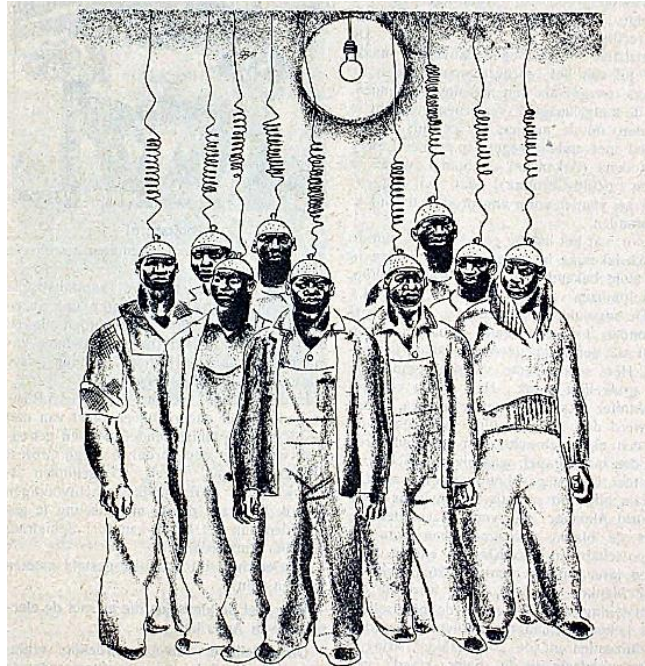
¹¹⁵ Ibidem, 396.

¹¹⁶ Boots, *Anton de Kom*, 150.

Gruwelijke taferelen

Voor de Nederlandse afdeling van de IRH was het een doel op zich om haar leden eraan te herinneren wat voor gruwelheden geestverwanten in het buitenland ondergingen. Van nieuwe fotografische technieken maakte men daarbij dankbaar gebruik: in vrijwel ieder nummer van *Roode Hulp* werd de lezer geconfronteerd met nieuwe foto's van mishandelde lijken.

In het julinumnummer van de *Roode Hulp* uit 1931 werd de kaft gesierd met een tekening van de negen Scottsboro-jongens van de hand van de Amerikaanse illustrator Hugo Gellert. Op hun

Afbeelding 7: Voorblad van *Roode Hulp*, 1931.

hoofd dragen ze een metalen helm die met ijzerdraad allemaal verbonden zijn aan dezelfde brandende gloeilamp boven hen. ‘Redt hen uit de klauw van de Amerikaansche klassejustitie!’ stond eronder [zie afbeelding 7]. Op de volgende pagina werd de lezer met een nog gruwelijker beeld geconfronteerd: een donkere man zit vol doodsangst op de elektrische stoel terwijl zijn hart doorboord wordt door een bliksemschicht. Eronder stond simpelweg het woord ‘Scottsboro’ [Zie afbeelding 8].¹¹⁷

De tekst naast de tekening liet ook weinig aan de verbeelding over. De schrijver gaf aan dat de jongens waarschijnlijk op dezelfde manier ten dood zouden worden gebracht zoals in het destijds bekende boek ‘*Slachthuizen van Zuid-Carolina*’, geschreven door de Amerikaan Walter White. De ongelukkige werd op een brandstapel gebonden door een bende gemaskerden en eerst met een rood gloeiende stang gemarteld. Het schroeiende vlees verspreidde een gruwelijke stank en het gillen van het slachtoffer was mijlenver te horen. Daarna werd de terechtstelling

¹¹⁷ *Roode Hulp*, nr. 7, juli 1931, 1.

voortgezet en tot een eind gebracht door het aansteken van de brandstapel, waarbij het slachtoffer met teer, olie en benzine overgoten werd. Volgens de schrijver werd de terechtstelling van tevoren in de plaatselijke pers bekend gemaakt, waardoor ‘duizenden uit de beschaafde kringen’ van het schouwspel konden genieten, ‘als bij een stierengevecht’.¹¹⁸

Gedurende de hele campagne werd door gruwelijke beschrijvingen en beelden getracht het lijden van de Scottsboro-jongens de huiskamer van de Nederlandse communist binnen te halen. In de brochure *Zevenvoudige moord te Scottsboro* van mei 1932 werd de lezer uitgenodigd zich zo levend mogelijk voor ogen te nemen wat de jongens te wachten stond. De elektrische stoel, zo werd uitgelegd, was een metalen stoel die door elektrische geleiding aan een hoogspanningskabel verbonden werd. Eerst werd het slachtoffer vastgebonden op de metalen stoel. Een knop werd omgedraaid die de stoel onder stroom zette. Zodra dit gebeurde kromde ‘het lichaam zich meteen in doodstuip’.

Afbeelding 8: Roode Hulp, 1931.

Het slachtoffer zou zich vervolgens enige tijd wringen en kronkelen. Wanneer de doodstrijd was voltooid was het lichaam veranderd in een afschuwelijk wezen. Dit was volgens de brochure eigenlijk niet te beschrijven. Het slachtoffer was levend verbrand, het lichaam totaal verkoold. Volgens de schrijver zouden tijdens de uitvoering van het hele schouwspel lieden uit ‘de ‘gegoeden stand – uit de ‘betere kringen’ of ‘den beschaafden stand’ zoals met ze pleegt te noemen’, aanwezig zijn, inclusief een aantal wetenschappers die nauwgezet bijhielden hoeveel seconden of minuten de doodstrijd duurde, hoeveel kronkelingen ieder slachtoffer maakte, wat voor kreten ze uitstootten en welke veranderingen de gelaatstreken ondergingen. Kortom, ‘alle bijzonderheden die anders bij proeven op het levende dier geregistreerd worden’. Dit alles in het belang van de wetenschap.¹¹⁹

Ook de brochure *Het drama Scottsboro* die eind 1933 uitkwam was een goede poging om de communist met afschuw te vervullen. Op de voorkant speelt zich een levendig tafereel af dat was getekend door de communistische, en later nationaalsocialistische, fotograaf en kunstenaar Nico de Haas. Achter in de afbeelding zit een van de Scottsboro-jongens op de elektrische stoel in zijn gevangeniscel, die volledig omringd is door politieagenten met geweren. Naast de cel staat een monocle dragende man met een keurige jas en zijn hoge hoed in zijn hand, die

¹¹⁸ *Roode Hulp*, nr. 7, juli 1931, 3-5.

¹¹⁹ *Zevenvoudige moord te Scottsboro* (Amsterdam 1932).

duidelijk de kapitalist symboliseert, op het punt om de hendel naar beneden te trekken. Voor de cel staan een arts, afgaand op de stethoscoop in zijn borstzak, en twee lieden van de pers. De executie wordt bovendien opgenomen op geluidsband. De andere jongens staan ervoor en zijn gedwongen toe te kijken. Op hun rug prijken de nummers twee tot en met negen, terwijl boven de cel van de jongen die geëlektrocuteerd wordt nummer één hangt. De jongens stonden op het punt om gedood te worden door de Amerikaanse bourgeoisie terwijl de burgerlijke pers toekeek. Het was hoog tijd om in te grijpen.¹²⁰ [zie omslagafbeelding]

De boodschap in deze beelden en verhalen was dat de communisten konden verwachten dat de Amerikaanse bourgeoisie alle middelen zou gebruiken om de publieke opinie tegen de beschuldigten te keren. Het moest haatgevoelens en wraakgevoelens tegenover de klassenvijand opwekken. Als ‘staaltje van beschaafde rechtspraak’ herinnerde *De Tribune* van 10 maart 1933 haar lezer aan een ter-dood-veroordeling van een jonge vrouw die zwanger was. De rechters waren zo ‘humaan’ in het vonnis te bepalen dat de executie middels elektrische stoel pas zou worden voltrokken nadat het kind geboren was en de moeder het gedurende een korte tijd gevoed had. Volgens *De Tribune* konden we van een rechtspraak die daartoe in staat is alles verwachten, dus ook in het geval van de Scottsboro-jongens.¹²¹

Seksualiteit

Het is opvallend hoe weinig er tijdens de campagne door Nederlandse communisten over het seksuele aspect van de zaak gesproken werd, terwijl dit in de ogen van rechts Amerika juist de kern ervan vormde. In theorie maakte de Scottsboro-zaak het mogelijk om kritiek te leveren op de eerder genoemde heersende angst dat negers er op uit waren zich seksueel te vergrijpen aan blanke vrouwen.¹²² In de praktijk kwam het echter niet tot kritiek op een dergelijk vooroordeel en werd het seksuele aspect van de zaak in zijn geheel niet erkend.

Een goed voorbeeld hiervan is de brochure *Zevenvoudige moord te Scottsboro* van mei 1932. Pas op de derde pagina, dus na de hierboven beschreven levendige uitleg van wat de elektrische stoel precies deed, liet de schrijver weten dat de jonge lieden werden beschuldigd van aanranding van een blanke vrouw. Feitelijk was dat onjuist, want de jongens werden er zelfs van beschuldigd Bates en Price te hebben *verkracht*. In de brochure kon men lezen dat het

¹²⁰ *Het drama Scottsboro* (Amsterdam 1933).

¹²¹ *De Tribune*, 10-03-1933.

¹²² Miller, Pennybacker en Rosenhaft, *Mother Ada Wright and the International Campaign*, 396.

aan ernstige twijfel onderhevig was of de aanranding werkelijk plaatsgevonden had. De betreffende vrouwen waren ‘naar afdoende is komen vast te staan’ niet van onbesproken gedrag. Integendeel, het meest waarschijnlijke was zelfs dat de door hun afgelegde verklaring op een verzinsel beruste. Hier liet de schrijver het bij.¹²³

De boodschap was duidelijk: Price en Bates waren niet van onbesproken gedrag, dus aanranding was onwaarschijnlijk. Deze typisch socialistische redenering kwam voort uit de opvatting dat prostitutie een product was van de kapitalistische maatschappij. Het was de vrouwelijke variant van de uitbuiting van arbeiders onder de juk van het kapitaal. Onder kapitalistische verhoudingen was seksualiteit een door de markt bepaalde waar geworden. Seksuele bandeloosheid en misdadigheid was iets waartoe volgens de communisten alleen de rijken in staat waren. Alle verhalen over de gruweldaden van de kapitalistische klasse op de onschuldige kinderen van arbeiders, over de immorele zonen uit de bezittende klasse die met hun onrechtvaardig verkregen geld arme meisje uitbuiten, trokken een beschermende muur rond de mannelijke arbeider. De mannelijke arbeider bezocht geen prostituee.¹²⁴ De Scottsboro-jongens konden als leden van het proletariaat dus onmogelijk seksueel contact gehad hebben met Ruby Bates en Victoria Price.

Hoewel de onzedelijkheid van de vrouwen werd gebruikt om de seksuele aanklacht tegen de jongens te verwerpen, werden Bates en Price, hoe tegenstrijdig dat ook lijkt, niet als daders gezien. Zij waren onderdeel van dezelfde proletarische klasse. In mei 1932 schreef Nico Rost in *De Tribune* nog dat Bates en Price er op alle mogelijke manieren toe gedwongen waren de jongens te beschuldigen. De meisjes zouden zelfs het slachtoffers geweest zijn van ‘beestachtige mishandelingen’.¹²⁵ In een brief die Bates aan een vriend geschreven had, en die het Scottsboro-comité ook publiceerde, stond volgens Rost het onomstotelijk bewijs. Ze schreef hierin dat geen van beide vrouwen met ook maar een vinger waren aangeraakt. Volgens Rost had de politie de waarde van deze brief ontkend en dwongen ze haar wederom tot het schrijven van een verklaring dat zij de brief in dronken toestand geschreven had. In het bericht van Rost werd de onzedelijkheid van de vrouwen wel ter sprake gebracht, maar ging hij daar verder niet op in. Het was meer van belang dat Bates en Price tot een valse verklaring waren gedwongen. Dat bewees immers het klassekarakter van de zaak.

¹²³ *Zevenvoudige moord te Scottsboro* (Amsterdam 1932).

¹²⁴ P. de Vries, *De reglementering en bestrijding van prostitutie in Nederland, 1850-1911* (Amsterdam 1997) 137-176.

¹²⁵ *De Tribune*, 18-05-1932.

Het slachtofferschap van de vrouwen werd in *De Tribune* nog eens benadrukt door er op te wijzen dat de vrouwen blijk gaven van een zeer geringe ontwikkeling. Volgend de krant bleek dit uit een aan het bericht toegevoegde brief die ze naar een van haar minnaars schreef en ‘vol taalfouten zat’:

Beste Earl,

Ik heb je een bekentenis te doen. Mary Sanders is verdomde leugenaarster over die negers. Die politiemannen hebben mij een leugen doen vertellen. Dat is mijn verklaring, want ik wil mij daarover verontschuldigen. Dat is alles. Als je me geloovent wil, is alles in orde. Als je dat niet doen wil, is het ook in orde. Je zal er spijt over hebben. Als jij voor de rechters moest verschijnen in een proces tegen acht negers, zou je ook liegen. Die negers hebben mij niet aangeraakt en ook niet de blanke jongens. (...) Ik wil niet dat die negers gedood worden door mijn schuld. Het is de schuld van die blanke jongens.¹²⁶

Bates en Price werden niet gezien als daders, maar als proletarische slachtoffers, die door de Amerikaanse bourgeoisie gedwongen waren een valse verklaring af te leggen.

In *De Tribune* van 17 maart 1933 werd het verhaal verteld van de 19-jarige neger Levon Carlock, die door zes blanke politieagenten, na op gruwelijke wijze te zijn mishandeld, werd doodgeschoten. De agenten verklaarden Carlock op de vlucht te hebben neergeschoten. Dat klopte niet met de verklaring van een ooggetuige die meldde dat hij in koelen bloedde was vermoord omdat een blanke dame beweerde dat ze een seksuele relatie met hem had. Het was destijds een veel gehoorde beschuldiging in het zuiden van Amerika. De angst dat zwarte mannen zich zouden vergrijpen aan blanke vrouwen was voor veel lynchings de oorzaak geweest.¹²⁷ Toch werd er door *de Tribune* wederom niets gezegd over het seksuele aspect van deze zaak. De krant noemde Carlock een negerarbeider en schreef dat met deze moord de atmosfeer voor het Scottsboro-proces geschapen werd. Volgens *De Tribune* waren dit de methodes die werden aangewend om de arbeiders te intimideren en hen te doen afzien van de strijd die gevoerd werd in het belang van de Scottsboro-jongens. De bourgeoisie wilde volgens de krant de jongens tot elke prijs levend verbranden, en daarom moest de arbeider afgeschrikt worden. Daarom werd er nu een terreurstemming gekweekt. Daartegenover moesten de arbeiders hun machtige protest

¹²⁶ *De Tribune*, 22-02-1933.

¹²⁷ Michael K. Honey, *Black workers remember: An oral history of segregation, unionism and the freedom struggle* (California 2002) 37.

laten horen, niet alleen in de VS maar overal in de wereld. Uit elke vergadering moesten daarom protestmoties naar Amerika verzonden worden. ‘Redt de onschuldige neger-proletariers’, aldus *De Tribune*.¹²⁸ Net zoals bij de Scottsboro-jongens werd op deze manier een seksuele interpretatie ondergeschikt gemaakt aan een klasseinterpretatie van de zaak.

Het democratische Amerika

De Scottsboro-zaak zorgde ervoor dat veel communisten hun vertrouwen in Amerika als land van de vrijheid verloren. In *Moord! Redt de jonge negers van Scottsboro* werd de lezer er aan herinnerd dat Amerika eens in de ogen van ‘zeer velen die daarheen trokken’ het land was geweest waar iedereen de kans kreeg fortuin te maken zolang men maar hard genoeg werkte. Dat beeld ging volgens de schrijver al lang niet meer op. Nu was alleen nog ‘der hoopeloze ellende der massa’ te zien. Miljoenen werklozen waren op publieke liefdadigheid aangewezen en uit de middenstand waren veel mensen er even erg aan toe.¹²⁹

Daar sloot *De Tribune* van 22 augustus 1932 zich volledig bij aan. Alleen ‘de sociaal-democratische leiders en andere volksmisleiders’ prezen Amerika nog als paradijs.¹³⁰ Dat was al begonnen bij de executie van Sacco en Vanzetti, verklaarde de revolutionaire socialist en schrijver Maurits Dekker tijdens een herdenking van de twee ‘kameraden’ op 24 augustus. Volgens *De Tribune* sprak Dekker een ‘goed gedocumenteerde’ rede uit over de toestanden waaronder volgens hem ‘het Amerikaanse proletariaat’ gebukt ging. Dekker verbaasde zich erover dat ‘in god’s eigen land, dat zich beroept op zijn vrijheidszin’, de brutaalste terreur bestond. Alles wat op verzet leek werd volgens hem door de Amerikaanse bourgeoisie met gasbommen en machinegeweer beantwoord. Hij besloot zijn rede door er op te wijzen dat de Hollandse bourgeoisie er niet voor zou terugdeinzen in Nederland dezelfde middelen toe te passen. Daarom moest de Nederlandse arbeider zich ‘reeds thans op het heftigste verder voorbereiden’.¹³¹

Twee maanden later werd dit beeld van Amerika nog eens bevestigd door een afbeelding in *De Tribune* met de titel ‘redt het leven van de negerjongens van Scottsboro’. Het was een tekening van het Vrijheidsbeeld gehuld in een mantel van de Klux Klan. Op haar voorhoofd, nu gehuld in een puntmuts, staat een hakenkruis. In plaats van de toorts met het vrijheidsvuur houdt ze een elektrische stoel in haar hand.¹³² De boodschap was duidelijk: het land van de

¹²⁸ *De Tribune*, 17-03-1932.

¹²⁹ *Moord: redt de jonge negers van Scottsboro* (Amsterdam 1932).

¹³⁰ *De Tribune*, 22-08-1932.

¹³¹ *De Tribune*, 25-08-1932.

¹³² *De Tribune*, 10-10-1932.

vrijheid was verworven tot het land van de fascistische Klux Klux Klan, met de elektrische stoel als haar voornaamste wapen [zie afbeelding 9].

In *Links Richten* stond in het negernummer van mei 1933 een door een onbekende auteur geschreven stuk met de sarcastische titel ‘gerechtigheid in gods own country’. De lezer kreeg eerst een stukje geschiedenis voorgeschoteld. Volgens de schrijver waren ten gevolge van de economische omstandigheden de negers van Noord-Amerika in 1867 wettelijk als vrije burgers erkend. Onmiddellijk daarop werd door ‘de slavenhouders en hun aanhang’ de Klux Klux Klan gevormd, ‘die enkel ten doel had de minderwaardige positie van de negers te bestendigen’. Volgens de schrijver bewees de Scottsboro-zaak maar weer eens hoe machtig de invloed van de Klux Klux Klan nog was, want zij hadden

Afbeelding 9: De Tribune, oktober 1932.

de blanke bevolking in het zuiden van Amerika tegen de negen zwarte jongens opgehitst.¹³³ Gelukkig stond de strijd voor deze jongens volgens de schrijver nu gunstig, maar deze was zeker nog niet gewonnen. ‘Ontelbaar en haast onoverkomelijk’ waren de juridische bezwaren waarvoor de advocaten gesteld werden. Het overwinnen van deze moeilijkheden vergde volgens hem ‘in het democratische-Amerika’ grote sommen geld, dus wie niet medeplichtig wilde zijn aan moord ‘vult op onderstaande strook een flink bedrag in en zendt het de IRH toe’.¹³⁴

De Scottsboro-zaak zorgde er op deze manier voor dat het beeld van Amerika als land van vooruitgang en optimisme werd aangetast. Steeds vaker werd Amerika afgeschilderd als een conservatief en hypocriet land waar het ‘dollarimperialisme’ regeerde. Ook de met Ada Wright naar Europa mee reizende Louis Engdahl viel dit op: ‘It is particularly fitting that a Negro Mother should have been the first to be invited by the German International Red Aid, raising sharply the actual picture of class oppression and mass misery in the US against the usually accepted and rainbow hued glories of the land of prosperity and democracy.’¹³⁵

De Nederlandse intellectuelen en kunstenaars, verenigd in het Scottsboro-comité en aangevoerd door professor Mannoury, stelden zich minder onverbiddelijk op richting Amerika. Zij probeerden meerdere keren via het Amerikaanse gezantschap in Den Haag een rechtstreeks

¹³³ ‘gods own country’, *Links Richten* nr. 9, (mei 1933), 1-3.

¹³⁴ Ibidem.

¹³⁵ Miller, Pennybacker en Rosenhaft, *Mother Ada Wright and the International Campaign*, 396.

appel te doen op de Amerikaanse president en het hooggerechtshof. Eind september 1932 deed Mannoury zijn eerste poging tot een audiëntie bij de gezant, maar omdat dit dezelfde dag nog werd afgewezen moest het maar schriftelijk. Mannoury verklaarde dat het comité ‘na nauwkeurige toetsing van verschillende zijden tot ons gekomen berichten’ het Scottsboro-proces onmogelijk als een rechtmatige zaak kon opvatten. De manier waarop de jongens behandeld werden en de vonnissen die geveld waren gaven blijk van een grote partijdigheid, wreedheid en rassenhaat. Het moest worden beschouwd als een justitiële vorm van lynchen, en het verhiel zich niet tot elementaire begrippen als beschaving, menselijkheid en gerechtigheid. Mannoury drong er ten slotte op aan ‘aan de goede eer en goede naam der Verenigde Staten van Amerika zo schadelijk invloeden, die tot het bedoelde vonnis hebben gedreven, ten krachtigste weerstand te bieden’.¹³⁶ De gezant werd gevraagd de brief persoonlijk aan de Amerikaanse president te overhandigen.

In april 1933 deed het comité opnieuw een poging tot audiëntie op het Lange Voorhout in Den Haag. Mannoury ging er waarschijnlijk vanuit dat een bezoek zou worden afgewezen, want aan de leden schreef hij dat ook in het geval dat de audiëntie niet verleend werd, de aanbidding toch door zou gaan. Zijn voorspelling kwam uit. De dag na het verzoek ontving Mannoury een brief van het Amerikaanse ministerie waarin hij vriendelijk verzocht werd af te zien van een reis naar Den Haag. Ze konden het volgens ambassadeur Swenson beter proberen via de Nederlandse ambassade in Washington, omdat hij niet in de mogelijkheid was iets door te geven aan zijn eigen regering.¹³⁷

Mannoury negeerde het bericht en pakte de volgende ochtend met Tom Rot en vier andere leden vanaf Amsterdam Centraal Station de trein naar Den Haag. Swenson, waarschijnlijk verrast door hun vasthoudendheid, stelde de delegatie vervolgens wel in de gelegenheid de boodschap toe te lichten. Nadat exact dezelfde tekst als die van september 1932 was voorgelezen verklaarde de gezant dat hij ‘niets liever wenschte’ dat recht zou geschieden, maar dat Amerikaanse regering de bevoegdheden miste om in de rechtspleging van een afzonderlijke staat in te grijpen. Nogmaals gaf hij hen te kennen dat ze hun boodschap beter konden richten aan de Nederlandse ambassade in Washington. Het comité reageerde daarop door toch vriendelijk te verzoeken de brief rechtstreeks aan de president te overhandigen.¹³⁸ Dat het verzoek

¹³⁶ Protesttelegram van het Scottsboro-comité aan de Amerikaanse president en het hooggerechtshof 30-09-1932, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG), Komintern Collectie, inv. nr. 578..

¹³⁷ Aantekeningen van Mannoury 28-04-1933, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG), Komintern Collectie, inv. nr. 578.

¹³⁸ Ibidem.

waarschijnlijk niet werd uitgevoerd moeten ze zich na de afhoudende houding van ambassadeur Swenson wel hebben gerealiseerd, maar daar ging het ze ook niet om. Ze hadden als Nederlandse intellectuelen en kunstenaars, ‘als vrienden van Amerika’, zoals hij op een aantekeningvel schreef, hun verantwoordelijkheid genomen.¹³⁹

¹³⁹ Aantekeningen van Mannoury 28-04-1933, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG), Komin-tern Collectie, inv. nr. 578.

Hoofdstuk 4 – De nasleep

Opkomend fascisme

Dat 1933 het jaar was waarin Hitler zijn zegetocht naar de macht kon verzilveren was goed merkbaar in de berichtgeving over de Scottsboro-campagne. De kwantiteit van de berichten erover nam af, er waren nou eenmaal meer prangende zaken dichterbij huis, en de inhoud ervan werd steeds meer gekoppeld aan de gebeurtenissen in Duitsland. In het discours van de Scottsboro-campagne doken steeds meer woorden op die aansloten bij de opkomst van de nazi's in Duitsland. Tijdens een vergadering van de IRH in de diamantbeurs halverwege april 1933 nam Mannoury zoals gebruikelijk het woord namens het Scottsboro-comité en moedigde de intellectuelen aan om middels deelname aan de Scottsboro-campagne te strijden tegen klassenjustitie en het fascisme.¹⁴⁰

In *Links Richten* werd in het eerder genoemde negernummer aangekondigd dat op initiatief van Henriette Roland Holst en Gerrit Mannoury het 'Protestkomitee van kunstenaars en hoofdarbeiders ter behartiging van de belangen van vervolgd in den strijd tegen imperialisme en fascisme (Komitee K.H.)' was opgericht. De noodzaak van haar oprichting kwam voort uit de opvatting dat bruto geweld in toenemende mate de plaats innam van gedachte-uitwisseling en dat voor 'de door haat en vrees verblinde machthebbers' het toebrengen van lichamelijk en geestelijk leed aan de tegenstanders meer en meer het hoofddoel leek te worden. Voorbeelden hiervan in eigen land waren het Digoelkamp in Indonesië, het bloedbad op de Zeven Provinciën in februari 1933 en 'de met iedere schijn van recht spottende vervolging van De Kom in Suriname' en in het buitenland het Scottsboro-proces en de Duitse terreur. Komitee K.H. zou protesttelegrammen en manifesten verzenden en slachtoffers van vervolging en terreur zowel rechtskundig als materiaal bijstaan.¹⁴¹ De bedoeling was dat veel intellectuelen zich bij het comité zouden aansluiten. Dit gebeurde echter niet met als gevolg dat alleen in het bestuur enkele communistische intellectuelen zitting namen. 'Actie is van het comité niet uitgegaan, daar het geen levensvatbaarheid had', aldus de Nederlandse Inlichtingendienst in een geheim rapport uit 1936.¹⁴²

¹⁴⁰ *De Tribune*, 14-04-1933.

¹⁴¹ 'Der Jude ist an allem schuld (Hitler)', *Links richten* nr. 9, (mei 1933), 3.

¹⁴² Linkse groeperingen en bewegingen in Nederland, Inlichtingendiensten (1936), geraadpleegd op 20 februari 2015, <<https://www.historici.nl/pdf/cid/1900-1999>>.

In hetzelfde nummer van *Links Richten* schreef Samuel Goudsmit een vlamvend gedicht met de titel *der jude ist an allem schuld (hitler)*. Het begint met een klaagzang over de ontberingen die het joodse volk in de wereldgeschiedenis had moeten doorstaan:

Vergadering, maats, voorzitter, redactie,
het woord! wij vragen het woord!
Opnieuw zijn wij het, wij wisten het wel!
Opnieuw zijn wij de negers van West-Europa.
Opnieuw zijn wij het, de Joden zonder geld.
Helden van de arbeid! van de ethica! van de moraal!
Helden van de Kunst! helden van de geleerdheid!
Wij hebben het zwaarste gelag betaald,
wij, weet gij? aan de beschaving
Mijn hand om mijn mond gekokerd
schreeuw ik het over U heen:
Gij moet luisteren..... wij zijn niet gek.
Wij, de lafbekken, helden van de ontwikkeling,
helden alleen al doordat wij arm waren,
armen te blijven onder de verachting van de rijken,
zonder macht over anderen door slim bekleven geld,
zonder erebanen als judaspluimen van de Tirannen,
zonder titels, die prijskaarten voor de hardlopers van luie kees.
Wat praat gij van helden? Wie Uwer meet zich met ons?
Snel in het denken, in daden lui,
zijn wij de stootbrigades van het Levensrecht,
de aanbeelden van vleesch voor de onbevredigde krachten.
Welk volk van U bracht onze offers?
Door vlammen en bloed komen wij heengekropen naar dit uur,
ontkomen aan uw gruwelijke vergissingen,
en zoeken onze vrienden onder U.
Dit is het lied van de Joodsche Don Juan
veroveraar van grijpend takkenvuur en martelrad
in alle werelden vond hij zijn geliefden;

in alle talen spraken de kruisdolken hem toe.
In Jeruzalem, in Tiberias, onder de tanden van Vespasianus' leeuwen.
In Frankrijk, en in Spanje,
in Engeland maar een enkele goeie duizend
in Worms, in Neurenberg had hij het warmpjes telkens weer,
de torenklokken van Mainz zijn gesmolten van zijn vleeschfakkels,
de druiven van het Rijnland staan barstend van het Jodenbloed.
Sevilla, en Cordova, Toledo en Valencia,
in Silezië, een hevig avontuur
in Portugal maar ruim tweeduizend
in Mülhausen, per ongeluk van Thomas Münzer,
maar in Spanje, in Spanje, een honderdduizend of drie.
In Frankrijk weer, in den Elzas,
in Beieren, Bohemen, Oostenrijk,
bij een Poolsch Hetman tweehonderdduizend
van den Ukraïnschen honderdvijftigduizend
bij de witte Russen nog eens tweehonderdduizend
in Roemenië driehonderdduizend.

Overal, overal de liefjes, overal de opgemaakte bedden.
Overal, overal: de liefde van de rechte neuzen,
overal, overal, de zegeningen van het Voortreffelijke.
Bij het vlamlicht van de brandende Jodenfamilies
hield het bedrogen volk zijn eigen raadsel omhoog.
In de kreten van de stervende Jodenkinderen
zocht de uitgebuite naar zijn bevrijdingsleus.
In het donkere bloed van de Jodenmeisjes
speurde de arme boer naar zijn folterend geheim.
Maar in Duitschland, in Duitschland!
in het Duitschland van vandaag,
een half millioen! een half millioen! een half millioen!¹⁴³

¹⁴³ 'Der Jude ist an allem schuld (Hitler)', *Links richten* nr. 9, (mei 1933), 3.

Vervolgens legde hij de verbinding met de Scottsboro-zaak:

Grijzend houdt Scottsboro de moordstoel klaar
voor de arme negerkinderen.

Schaamteloos staan overal de geldmessen geheven
voor het neersteken van den menschenwil.

Brallend stampt door Duitschland's bodem,
Ioenzend door heerschers geduld,
de bloedige Séquah, die kwakzalft
bij smart-overstemmende marsch-muziek.

Maar de laatste Neger en de laatste Jood,
en de laatste Werker in zijn uitersten nood,
de laatste Jodin en de Negervrouw
en de laatste Arbeidster die bezwijken zou,
zij splijten nog in hun diep verbond
den goeden geteisterden wereldgrond
en planten er het onsterfelijk zaad
voor den zwarten vriend, voor den blonden maat
die komen gaat.

Christenen zonder geld,
Negers van den Stoel-staat,
Joden doodelijk gekweld,
Slaat!
Sláát!¹⁴⁴

De verbinding die Goudsmit in zijn gedicht legde tussen het antisemitisme en het Scottsboro-proces is niet de meest voor de hand liggende: dat het in beide gevallen om racisme gaat. Volgens Goudsmit ging het vooral om onrechtvaardig geweld van heersers tegenover hun onderdanen. De heersers zijn rijk en de onderdanen zijn arm: ‘helden alleen al doordat wij arm waren,

¹⁴⁴ ‘Der Jude ist an allem schuld (Hitler)’, *Links richten* nr. 9, (mei 1933), 3.

armen te blijven onder de verachting van de rijken, zonder macht over anderen door slim bekleven geld'.¹⁴⁵ De Scottsboro-jongens en de joden behoorden in zijn ogen tot dezelfde uitgebuite en vervolgde proletarische klasse.

'De twintig verbrande negers van Scottsboro'

Vanaf 1935 nam de publiciteit over het proces drastisch af tot op 1 februari 1936 ineens de meeste Nederlandse dagbladen met een gebeurtenis uit Scottsboro openden. In vrijwel al die bladen stond exact dezelfde tekst. Door het in de brand raken van een celwagen in Scottsboro, waarin zich tweeëntwintig zwarte gevangenen bevonden die van de strafgevangenis naar een werkplaats zouden worden overgebracht, waren twintig van hen levend verbrand. Ze waren opgesloten in een ijzeren kooi in de gevangenisauto. Door de hevige kou hadden de bewakers het goed gevonden een vuurtje in de wagen aan te leggen. De vlammen sloegen over naar een vat benzine en dit ontplofte onmiddellijk. Binnen een mum van tijd stond de hele auto in de brand. Ongelukkigerwijs stond het vat benzine precies voor de deur zodat het geruime tijd duurde alvorens de cipers, die met zware brandwonden opliepen, er in waren geslaagd de deur te openen. Voor de twintig gevangen was het toen al te laat, zij waren in de vlammenzee bezweken. Slechts twee van hen zagen kans de brandende auto te verlaten. Naar de cipers later meedeelden, was de auto, die met vrij grote snelheid over een met sneeuw bedekte weg reed, bij het nemen van de bocht geslipt. Daardoor begon het vat benzine te verschuiven waardoor een deel van de brandbare inhoud, zonder dat iemand het merkte, over de rand gutste en in het vuur terecht kwam. De gevangenen waren vergeten het vat goed af te sluiten, nadat zij er benzine uit hadden geschept om het vuur aan te maken.¹⁴⁶

De Tribune wantrouwde de officiële lezing van hetgeen er gebeurd was meteen. Zo vroeg de krant zich af hoe een open vat benzine in een wagen terecht kon komen die gewoonlijk niet voor dit soort transport gebruikt werd en begreep zij niet waarom de benzine überhaupt in een open vat was vervoerd. Daarnaast kon het volgens het dagblad geen toeval zijn dat dit alles in Scottsboro gebeurde dat in de hele wereld bekend stond om 'zijn lynch justitie en de rassenhaat van zijn inwoners'. Twee dagen later opende *De Tribune* met de nog veel spectaculairdere titel 'De 20 verbrande negers van Scottsboro'. Na onderzoek zou de leider van de staatsgevangenisafdeling van Alabama, Hamp Drager, verklaard hebben dat men hier te doen had men een

¹⁴⁵ 'Der Jude ist an allem schuld (Hitler)', *Links richten* nr. 9, (mei 1933), 3.

¹⁴⁶ *Het Vaderland*, 01-02-1936; *De Telegraaf*, 01-02-1936, *Leeuwarder Nieuwsblad*, 01-02-1936; *Nieuw Tilbur-schse Courant*, 01-02-1936.

onvermijdelijk ongeluk dat men niet had kunnen voorkomen. Volgens *De Tribune* was het nu geheel duidelijk dat de twintig negers gelyncht waren. Immers: ‘het plaatsen van een open vat benzine voor de deur der gevangenisauto was in elk geval te voorkomen geweest!’.¹⁴⁷

Concentratiekampen achter het IJzeren Gordijn

Het Volksdagblad, dat *De Tribune* inmiddels was opgevolgd, kon op 26 juli 1937 eindelijk eens positief nieuws over het Scottsboro-proces naar buiten brengen: Willie Roberson, Olen Montgomery, Eugene Williams, en Roy Wright waren vrijgesproken en meteen op vrije voeten gesteld. Volgens *Het Volksdagblad* was dit ‘een grote overwinning voor de arbeiders, die over heel de wereld voor de Scottsboro-negers hebben gestreden’.¹⁴⁸ Een jaar later kon de krant melden dat ook de laatste doodstraf was omgezet in een levenslange gevangenisstraf.¹⁴⁹ De Tweede Wereldoorlog zou een verdere berichtgeving over het Scottsboro-proces in Nederland onmogelijk maken. *Het Volksdagblad* werd na de inval van de Duitser in 1940 verboden. Pas in januari 1949 zou in het communistische dagblad *De Waarheid* weer opnieuw naar de zaak verwezen worden toen zes zwarte Amerikanen na de moord op een blanke juwelier ter dood veroordeeld werden. Volgens de krant waren de communisten ‘het lot van Sacco en Vanzetti en dat van de eveneens onschuldige negerjongen van Scottsboro nog niet vergeten’.¹⁵⁰

Twee jaar later verscheen Scottsboro wederom in *De Waarheid*. Haywood Patterson was na een zesjarig verblijf in de dodencel en 12 jaar in ‘de martelkampen van Amerika’ gevlucht. Het taalgebruik van het bericht is duidelijk gekleurd door de ervaringen van de Tweede Wereldoorlog en de Koude Oorlog die op dat moment gaande was. Over het boek dat Patterson over zijn ervaringen publiceerde schreef de krant ‘Het verscheurt het ijzeren gordijn van stilzwijgen, verdachtmakingen, leugens en angst, als waarachter ook de nazi’s hun martelkampen voor de wereld verborgen probeerden te houden’. Wat volgt is een gedetailleerde beschrijving van zijn arrestatie, het proces en ‘het concentratiekamp’ Atmore waar hij in 1937 naartoe gezonden werd.¹⁵¹ Volgens *De Waarheid* probeerden de Amerikaanse machthebbers het bestaan van de martelkampen in hun land te verbergen achter een berg van verhalen over de kampen in de Sovjet-Unie. Dit was volgens de krant niets nieuws onder de zon. ‘Goebbels was een meester in het hanteren van deze methode.’ Hij liet door zijn SS-propagandacompagnieën soortgelijke gruwelverhalen over de Sowjet-Unie in massa produceren terwijl in de Duitse martelkampen

¹⁴⁷ *De Tribune*, 04-02-1936.

¹⁴⁸ *Het Volksdagblad*, 26-07-1937.

¹⁴⁹ *Het Volksdagblad*, 06-07-1938.

¹⁵⁰ *De Waarheid*, 04-01-1949.

¹⁵¹ *De Waarheid*, 16-03-1951.

en gaskamers honderdduizenden gevangenen werden afgebeeld, uitgehongerd en vermoord. Na de dwangarbeid in de katoen, schreef Patterson, moest hij werken in de dodenkamer waar hij de taak had om de verbrande lijken uit de elektrische stoel weg te slepen. Onder de deeltitel *Auf der Flucht erschossen* vertelde hij hoe de bewakers er plezier in hadden om de gevangenen het bos in te sturen. Als ze het niet deden werden ze geslagen, als ze het wel deden neergeschoten. Ze waren dan officieel ‘neergeschoten op de vlucht’. *De Waarheid* somde vervolgens alle namen op die Patterson in zijn boek in verband met een of meerdere misdrijven genoemd had en legde er de nadruk op dat het allemaal Amerikaanse SS-ers waren.¹⁵² Het zou voorlopig het laatste bericht over de Scottsboro-zaak zijn.

¹⁵² *De Waarheid*, 16-03-1951.

Conclusie

De campagne voor de Scottsboro-jongens maakte de wereld van Nederlandse communisten een stukje groter. Het initiatief hiertoe kwam uit Moskou. De Russische initiatiefnemers gaven de instructies *dat* er een grootschalige campagne moest komen en *hoe* dat gedaan moest worden. Met strakke hand stuurden zij er op aan dat de Nederlandse afdeling van de IRH de leiding had, dat er een Scottsboro-comité kwam met daarin vooraanstaande intellectuelen en kunstenaars en dat de sociaaldemocratische arbeider erbij betrokken werd. Al deze instructies kwamen voort uit nauwkeurig bepaald beleid van de Komintern. De reeds door Moskou gecontroleerde IRH kreeg de leiding omdat zij ook in voorgaande jaren opkwam voor politieke gevangenen in kapitalistische landen. In het Scottsboro-comité moesten intellectuelen en kunstenaars plaatsnemen, zodat ook de niet-communist overtuigd zou raken van de juistheid van de communistische zaak. Dat de sociaaldemocratische leiders gedurende de campagne voortdurend zwart gemaakt werden was volledig in lijn met de ‘eenheidsfront van onderaf’-strategie, waarmee de sociaaldemocratische arbeider naar de communistische kant moest over stappen.

Even strak als Moskou de campagne dirigeerde, probeerden Nederlandse communisten de beeldvorming over de Scottsboro-zaak in hun bekende theoretische raamwerk te persen. In werkelijkheid ging de zaak over ras, gender en seksualiteit, maar daar hadden communisten destijds geen boodschap aan. Nederlandse communisten probeerden de Scottsboro-campagne binnen hun marxistische realiteit te kneden, terwijl de werkelijkheid veel complexer was. Scottsboro moest gaan over proletariërs en kapitalisten, over de altijd terugkerende klassenstrijd en over de op handen zijnde revolutie, en in die termen kwam de zaak dan ook in de publiciteit. Daarom vergeleken Nederlandse communisten de Scottsboro-zaak met gebeurtenissen die volgens hen in hetzelfde verhaal pasten: met de stakers van Gastonia, Sacco en Vanzetti, Mooney en Billings en de martelaren van Haymarket. Om dezelfde reden werd de Scottsboro-zaak op één lijn gezet met het kolonialisme op andere plekken in de wereld, dat volgens de communistische theorie de laatste stuiptrekking van het grootkapitaal was. Er ontstond een beeld van Amerika als vertegenwoordiger van de wereldwijde bourgeoisie die er alles aan gelegen was het proletariaat onder de duim te houden, en het Scottsboro-proces was een poging daartoe.

De manier waarop Nederlandse communisten naar gebeurtenissen elders in de wereld keken werd dus in grote mate bepaald door het vaste theoretische kader waar zij in geloofden, en dat door Moskou bijgestuurd werd waar zij dat nodig achtte. In zoverre sluit het aan bij het in de inleiding genoemde werk van Gerrit Voerman. Toch doet een dergelijke topdown benadering niet helemaal recht aan de meer complexe werkelijkheid, wanneer met het perspectief

dat het concept ‘political transfer’ biedt naar de Nederlandse Scottsboro-campagne gekeken wordt – wat in deze scriptie gedaan is. De manier waarop Nederlandse communisten de Scottsboro-zaak verbeeldden werd naast de door Moskou bijgestuurde marxistische theorie ook bepaald door specifiek Nederlandse omstandigheden en die werden weer bepaald door ontwikkelingen in andere landen. De ellende van de Scottsboro-jongens werd bijvoorbeeld vaak vergeleken met het lot van de inheemse bevolking in de eigen koloniën. Daarnaast werd het discours ook beïnvloed door de bij Nederlandse communisten zeer populaire Surinamer Anton de Kom, die naast het bekende marxistische antikolonialisme liet zien dat er in de Scottsboro-veroordelingen ook een sterk racistisch element meespeelde. De Nederlandse afdeling van de IRH kreeg een soortgelijke antiracistische boodschap mee door een internationaal blad als *The Negro Worker*, dat zijn oorsprong weer deels vond in het activisme van Afrikaanse en Indiaase arbeiders in Engelse havensteden. De manier waarop Nederlandse communisten naar de gebeurtenissen in Scottsboro keken werd dus voor een groot deel gekleurd door bestaand socialistisch gedachtegoed maar ook door nieuwe opinies en ideeën die lang niet altijd vanuit Marx of Moskou kwamen.

Illustratieverantwoording

Afbeelding 1. De Scottsboro-jongens onder bewaking in Decatur, 1931. Dan T. Carter, *Scottsboro: A Tragedy of the American South*, (Baton Rouge, 1969) en James Goodman, *Stories of Scottsboro* (New York 1994).

Afbeelding 2: Victoria Price en Ruby Bates, 1931. James Goodman, *Stories of Scottsboro* (New York 1994).

Afbeelding 3. Advocaat Samuel Libowitz met zijn client Haywood Patterson die een hoefijzer vasthoudt voor geluk, 1933. Dan T. Carter, *Scottsboro: A Tragedy of the American South*, (Baton Rouge, 1969) en James Goodman, *Stories of Scottsboro* (New York 1994).

Afbeelding 4. Ada Wright en secretaris van de Amerikaanse IRH Louis Engdahl arriveren in Hamburg, 1932. James A. Miller, Susan D. Pennybacker and en Rosenhaft, 'Mother Ada Wright and the International Campaign to Free the Scottsboro Boys, 1931-1934', *The American Historical Review* 106 (2001).

Afbeelding 5. Aankondiging van de bijeenkomst met Ada Wright in de Diamantbeurs op 15 juni 1932. Nederlandse Affiches, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis.

Afbeelding 6. Voorblad van *The Negro Worker* 6, juni 1931. Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis.

Afbeelding 7. Voorblad van *Roode Hulp*, juli 1931.

Afbeelding 8. *Roode Hulp*, juli 1931.

Afbeelding 9. *De Tribune*, 10 oktober 1932.

Bronnen

Archieven

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG)

Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage

Periodieken

Nieuw Tilburschse Courant

Leeuwarder Nieuwsblad

Roode Hulp

De Telegraaf

De Tribune

Het Vaderland

Het Volk

Het Volksdagblad

De Waarheid

Literatuur

Avrich, Paul, *The Haymarket Tragedy* (Princeton NJ 1984).

Boet, Cornelis e.a., *Van bron tot boek. Apparaat voor de geschiedschrijving van het communisme in Nederland* (Amsterdam 1986).

Boots, Alice en Rob Woortman, *Anton de Kom. Biografie 1898-1945/1945-2009* (Amsterdam/Antwerpen 2009).

Carter, Dan T., *Scottsboro: A Tragedy of the American South*, (Baton Rouge 1969).

Cornelissen, Igor, Ger Harmsen en Rudolf de Jong, *De taaie rooie rakkers. Een documentaire over het socialisme tussen de wereldoorlogen* (Utrecht 1965).

Espagne, Michel en Michael Werner, 'Deutsch-französischer Kulturtransfer im 18. und 19. Jahrhundert. Zu einem neuen interdisziplinären Forschungsprogramm des C.N.R.S., *Francia: Forschungen zur westeuropäischen Geschichte* 13 (1985) 502-510.

Fryer, Peter, *Staying Power: The History of Black People in Britain* (Londen 1984).

Gentry, Curt, *Frame-up: The Incredible Case of Tom Mooney and Warren Billings* (New York 1967).

Gerrits, André, 'Solidariteit zonder eenheidsfront. De Internationale Rode Hulp in Nederland, 1925-1938', *Cahiers over de geschiedenis van de CPN nr. 10* (mei 1985) 55-79.

Harmsen, Ger, en Gerrit Voerman, 'Gerrit Mannoury', *Het Biografisch Woordenboek van het Socialisme en de Arbeidersbeweging in Nederland* 7 (1998), 137-141.

Harmsen, Ger, 'Leven en werk van mr. Alex S. de Leeuw. Kommunisties politikus tussen de wereldoorlogen. Een bijdrage tot de geschiedenis van het Nederlandse marxisme-leninisme', *Jaarboek van de arbeidersbeweging* (1977) 9-190.

Honey, Michael K., *Black workers remember: An oral history of segregation, unionism and the freedom struggle* (California 2002) 37.

Het drama Scottsboro (Amsterdam 1933).

Links Richten Volledige reprint 1932-1933 met een nawoord van Martin Mooij (Amsterdam 1973).

Philips S. en, Herbert Shapiro, *American Communism and Black Americas: A Documentary History, 1930-34* (Philadelphia 1991).

Goodman, James, *Stories of Scottsboro* (New York 1994).

Kazek, Kelly, *Athens and Limestone County* (Charleston 2010).

[Kom, Anton de], Adekom, 'Onze helden', *Links richten* nr. 9, (mei 1933), 1-3.

Kropaar, Ed, 'Redt Sacco en Vanzetti!', *De Groene Amsterdammer* 37 (1997) 17-24.

McGirr, Lisa, 'The Passion of Sacco and Vanzetti: A Global History', *The Journal of American History* 93 (2007) 1085-1115.

Miller, James A, Susan D. Pennybacker en Eve Rosenhaft, 'Mother Ada Wright and the International Campaign to Free the Scottsboro Boys, 1931-1934', *The American Historical Review* 106 (2001) 387-430.

Murray, Hugh T., 'The NAACP verses the CP: the Scottsboro Rape Cases, 1931-32' *Phylon* 28 (1967) 276-287.

Moord: redt de jonge negers van Scottsboro (Amsterdam 1932).

Olink, Hans, *Nico Rost: de man die van Duitsland hield* (Amsterdam 1997).

Oostindie, Gert J., 'Kom, Cornelis Gerhard Anton de' in: *Biografisch woordenboek van Nederland* 5 (Den Haag 2001) 256-259.

Ryle, J. Martin, 'International Red Aid and Comintern strategy, 1922-1926', *International Review of Social History* Jrg. 15 (1970) 43-68.

Salmond, John. A., *Gastonia, 1929: The story of the Luray Mill Strike* (North Carolina 1995).

Schrevel, Margeet, e.a., *De communistische erfenis. Bibliografie en bronnen betreffende de CPN* (Amsterdam 1997).

Stern, Ludwich, *Western Intellectuals and the Soviet Union, 1920-40* (Routledge 2007).

Velde, Henk te, 'Political Transfer. An Introduction', *European Review of History* 2 (2005) 205-221.

Voerman, Gerrit, *De Meridiaan van Moskou: De CPN en de Communistische Internationale (1919-1930)* (Amsterdam 2001).

Vries, Petra de, *De reglementering en bestrijding van prostitutie in Nederland, 1850-1911* (Amsterdam 1997).

Wintz, Cary D., *Harlem Speaks: A Living History of the Harlem Renaissance*. (Naperville 2007).

Zangrando, Robert L., *The NAACP Crusade Against Lynching, 1909-50* (Philadelphia 1980).

Zehn Jahre Internationale Rote Hilfe. Resolutionen und Dokumente (Berlijn 1932).

Zevenvoudige moord te Scottsboro (Amsterdam 1932).

